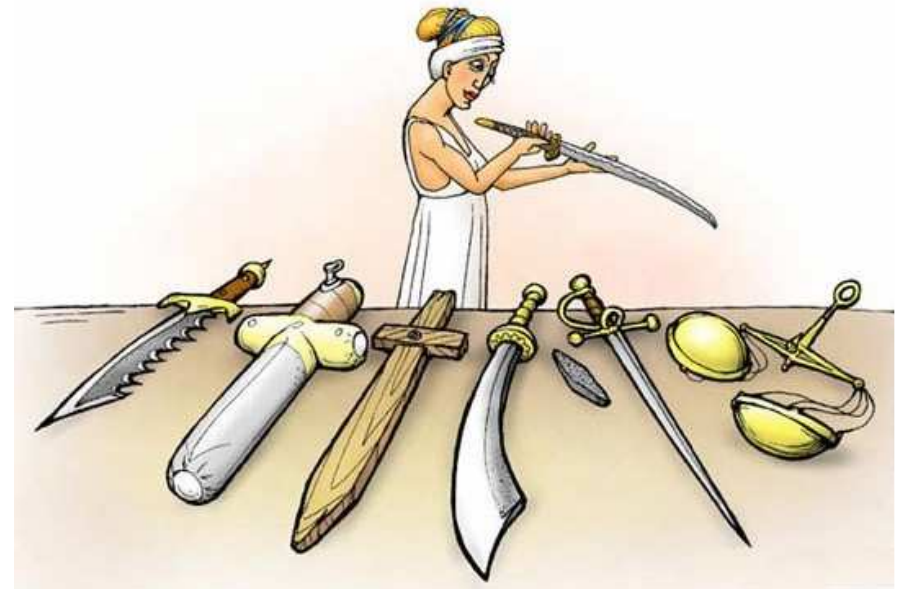

- ➔ **А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Кофанова**
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ
- А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Кофанова
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ
- А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Кофанова
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ТА СХОЖИХ
З НЕЮ ПРЕДМЕТІВ (ПРИСТРОЇВ)
- А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Кофанова
МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ
ЗБРОЇ ТА СХОЖИХ З НЕЮ ПРЕДМЕТІВ (ПРИСТРОЇВ)
- А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Кофанова
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ТА СХОЖИХ
З НЕЮ ПРЕДМЕТІВ (ПРИСТРОЇВ)
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАБОЇВ ДО
ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
- А. Кофанов, В. Арешонков
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ
САМОЗАРЯДНОЇ (АВТОМАТИЧНОЇ) ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
- А. Кофанов, В. Арешонков
ЗРАЗКИ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
- А. Кофанов, В. Арешонков
ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ЗБРОЄЗНАВСТВА
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
УКРАЇНСЬКЕ МИСЛИВСТВОЗНАВСТВО
(МИСЛИВСТВОЗНАВСТВО В УКРАЇНІ)
- А. Кофанов
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗБРОЄЗНАВСТВО

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

**«НАУКОВА БІБЛІОТЕКА КРИМІНАЛІСТА»
презентує підручники, монографії, навчальні
посібники в таких галузях знань:**

- Серія «Людина, право, суспільство»
- Серія «Економіка, фінанси, право»
- Серія «Безпека людини, суспільства, держави»
- Серія «Національна і міжнародна безпека»
- Серія «Міжнародне співробітництво»
- Серія «Мас-медіа»
- Серія «Криміналістична освіта XXI століття»
- Серія «Криміналістична наука в цивільному, арбітражному та кримінальному процесі»
- Серія «Міжнародна і вітчизняна злочинність»
- Серія «Запобігання, протидія, розслідування злочинів»
- Серія «Автоматизація, комп'ютеризація, інформатизація»
- Серія «Зброєзнавство і мисливствознавство»
- Серія «Інформація+Інтелект+Інновація»
- Серія «Електронна фотографія»
- Серія «Криміналістичне забезпечення»
- Серія «Культура, мистецтво, право»
- Серія «Власність, земля, право»

Навчальне видання

Андрій Віталійович КОФАНОВ
Олег Леонідович КОБИЛЯНСЬКИЙ
Олена Сергіївна КОФАНОВА

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ**

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Підписано до друку 14.05.2013.
Формат 60×84. Папір офсетний.
Тираж 300 прим.

Видавництво УкрДГРІ
Р.с. серія ДК № 182 від 18.09.2000 р.
04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78

Адреса редакції та п/п: інформаційно-видавничий відділ УкрДГРІ
04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78
Тел.: 206-35-18; тел./факс: 430-41-76
E-mail: mru@ukrdgri.gov.ua

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ
СЛІДЧИХ І КРИМІНАЛІСТІВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ**

А.В. КОФАНОВ
О.Л. КОБИЛЯНСЬКИЙ
О.С. КОФАНОВА

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ**

Методичні рекомендації

Київ 2013

X 629.4
K 74

Схвалено та затверджено кафедрою криміналістичної техніки навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Національної академії внутрішніх справ (протокол № __ від __. __.2013 року).

Рецензенти:

Біленчук П.Д., к.ю.н., доцент, доцент кафедри Правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Федченко В.В., заступник начальника Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при ГУ МВС України в м. Києві, підполковник міліції

Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кофанова О.С.

K 74 Теорія і практика криміналістичного дослідження холодної зброї. – Методичні рекомендації. – К.: УкрДГРІ, 2013. – 52 с. – (Серія «Зброєзнавство і мисливствознавство»).

У методичних рекомендаціях висвітлюються теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею предметів і пристроїв. Розглядається класифікація холодної зброї, її види та типи, дається криміналістична характеристика клинкової та некликкової холодної зброї заводського, кустарного та саморобного способу виготовлення.

Для співробітників експертної служби та інших підрозділів органів внутрішніх справ, студентів і викладачів юридичних навчальних закладів.

X 629.4

© Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кофанова О.С.
© Навчально-науковий інститут підготовки слідчих і криміналістів НАВС, 2013.

13. Попенко В.Н. Холодное оружие. Энциклопедический словарь / В.Н. Попенко. – М., 1996.

14. Садченко О.О. Криміналістичне дослідження холодної зброї [Текст]: навч. посіб. / [О.О. Садченко, В.В. Назаров, О.В. Шведова, О.С. Кофанова]. – К.: НАВС, 2010. – 272 с.

15. Самсонов Г.А. Судебная баллистика: Учебн. пособие / Г. А. Самсонов. – М., 1975. – Т. 1.

16. Тихонов Е.Н. Криминалистическая экспертиза холодного оружия / Е.Н. Тихонов. – Барнаул: Изд-во Алтайского гос. ун-та, 1987.

17. Тихонов Е. Н. Судебно-баллистическая экспертиза / Е. Н. Тихонов. – Барнаул, 1991.

18. Українсько-російський словник спеціальних термінів криміналістичної експертизи холодної зброї / Г.К. Авдєєва, О.Ф. Дьяченко, В.О. Рябухіна. – Х.: ХНДІСЕ, 2008. – 208 с.

19. Устинов А.И. Холодное оружие и бытовые ножи / А.И. Устинов. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1978.

20. Черваков В.Ф. Очерки судебной баллистики / В.Ф. Черваков. – М., 1953.

1. Встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його приналежність до стрільби (проведення пострілів), затверджена рішенням секції НКМР Міністерства Юстиції України з проблем трасології та судової балістики. Протокол від 02.06.2005. – К. : Міністерство Юстиції України, 2005. – (Методика станом на 2009 р.).

2. Дулов А.В. Вопросы теории судебной экспертизы / А.В. Дулов. – Минск, 1960. – 171 с.

3. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання, вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622.

4. Комаринец Б.М., Митричев В.С. Современные проблемы судебной баллистики / Б.М. Комаринец, В.С. Митричев // Современные методы исследования вещественных доказательств. – М., 1967.

5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Україна. – 54 с.

6. Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження холодної зброї [Текст]: Конспект лекцій / [А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, О.С. Кофанова]. – К.: УкрДГРІ, 2013. – 228 с.

7. Криминалистическое оружиеведение. Генезис современности: методическое пособие / Р.В. Бабахання, Д.А. Валетов, В.Ю. Владимиров, Н.В. Голубев. – Санкт-Петербург. : «Юридический центр Пресс», 2005. – 502 с.

8. Криміналістична техніка: Навч. Посібник / Кол. авторів; За ред. А. В. Кофанова. – К.: КИЙ, 2006.

9. Кустанович С.Д. Судебная баллистика / С.Д. Кустанович. – М., 1956.

10. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів // НКМР МЮ України. – К., 1999.

11. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів (Затверджена рішенням розширеного засідання секції НКМР міністерства Юстиції України з проблем трасології та судової балістики. Протокол від 10.04.2009): Методика, К. – 2009.

12. Попенко В.Н. Маскированное холодное оружие / В.Н. Попенко. – М., 1994.

Передмова	.....
Розділ 1. Історія виникнення і розвитку холодної зброї.	
Її поняття й ознаки.....	.....
1.1. Історія розвитку та криміналістичного дослідження холодної зброї.....	.....
1.2. Кримінально-правове та криміналістичне визначення холодної зброї.....	.....
Висновки до 1 розділу.....	.....
Список використаних джерел до 1 розділу.....	.....
Розділ 2. Класифікація і будова холодної зброї.....	.....
2.1. Системи класифікації холодної зброї.....	.....
2.2. Зброя безпосередньої та опосередкованої дії, характеристика її різновидів.....	.....
2.3. Криміналістична характеристика клинкової та неклинкової холодної зброї.....	.....
2.3.1. Види холодної зброї.....	.....
2.3.2. Типи холодної зброї.....	.....
2.3.3. Частина холодної зброї.....	.....
Висновки до 2 розділу.....	.....
Список використаних джерел до 2 розділу.....	.....

ПЕРЕДМОВА

Сьогодення розвитку українського суспільства вимагає розробки дієвої і прагматичної концепції формування держави, а тому в даний час особливої актуальності, новизни та практичної значимості набувають питання розбудови суверенної, демократичної, соціальної і правової держави, яка повинна забезпечити всебічну охорону прав і свобод людини та громадянина (ст. 1, 3, 17, 19 Конституції України). В Конституції України, зокрема в ст. 3 зазначається, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Таким чином, основний закон нашої держави визначає доктринальні засади пріоритетного розвитку теорії та методології, дипломатії і культурології, політики та стратегії як в діяльності органів законодавчої, виконавчої і судової влади, так і в діяльності громадських організацій.

Загрозою прав і свобод є кримінальна злочинність, що використовує різноманітні види зброї: холодну, вогнепальну, пневматичну, газову, електричну тощо.

Кримінальна статистика обігу холодної зброї, як нашої країни, так і інших країн світу свідчить, що багато холодної зброї перебуває у незаконному обігу.

Спеціалісти справедливо зазначають, що основними незаконними джерелами постачання зброї сьогодні перш за все є: виготовлення «умільцями» на виробництві або у підпільних майстернях зброї у досить великій кількості.

Зростання потенціалу криміналістики, її вплив на правоохоронну практику, сприяє вирішенню багатьох проблем.

Однією з важливих проблем, яка потребує свого вирішення є сучасні криміналістичні вимоги щодо визначення, класифікації та дослідження холодної зброї. Вирішенням даної проблеми займається нова галузь криміналістичної техніки – криміналістичне дослідження зброї і слідів її застосування.

Сучасний арсенал зброї, який сконструйований і накопичений людством включає в себе великий асортимент різних видів зброї. Сьогодні такий арсенал включає холодну, пневматичну, електричну (електрошокові пристрої) і масового ураження (ядерну, хімічну, біологічну тощо).

На сьогоднішній день, як у законодавстві, так і в науковій літературі, нажалі немає чіткого визначення поняття зброя. Це наглядно свідчить про

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ

Зростання потенціалу криміналістики та її вплив на правоохоронну практику сприяє виявленню багатьох проблем. Серед них принципове значення має вивчення сучасного стану організації діяльності експертних установ та визначення напрямів ефективного управління експертною діяльністю, раціонального застосування методів експертного аналізу речових доказів, організації експертних досліджень, використання спеціальних знань та отримання важливої інформації щодо розкриття злочину.

Таким чином, розглянувши питання класифікації холодної зброї, можна зробити висновок, що у даний час розкриття та розслідування злочинів значною мірою залежить від широкого та тактично грамотного використання спеціальних знань експертом при дослідженні холодної зброї.

При цьому він повинен ефективно використовуватись науково-технічні засоби, правильно організувати та здійснювати взаємодію різних учасників, чия діяльність у тій чи іншій мірі направлена на боротьбу зі злочинністю.

Об'єкти експертного дослідження холодної зброї інформативні по відношенню до найрізноманітніших обставин, що досліджуються у кримінальному судочинстві. За слідами холодної зброї встановлюється її групова приналежність, розпізнається вид, різновиди та стан.

Як галузь криміналістики дослідження холодної зброї являє собою складну систему наукового знання. Воно складається з двох частин. У першу частину входять знання про холодну зброю, що має відношення до кримінального застосування, а також про сліди її виготовлення, зберігання, транспортування, збуту. Друга частина складається з системи розроблених вченими технічних засобів, методів та методик виявлення, фіксації, вилучення, зберігання і дослідження об'єктів з метою вирішення ідентифікаційних та інших завдань у кримінальному судочинстві. Об'єктами експертних досліджень атипової холодної зброї є: холодна зброя, окремі її частини, заготовки та напівфабрикати зброї, предмети зі слідами від дії холодної зброї.

В розділі 2 ми розглянули: поняття, критерії, та класифікацію холодної зброї її різновидів та частин і механізмів.

Оперення хвостове – пристосування на задній частині стріли, призначене для стабілізації її руху у повітрі.

Корпус арбалета – основна несуча частина арбалета, до якої кріпляться його інші деталі.

Ців'є – передня частина корпусу арбалета.

Приклад – задня частина корпусу арбалета, призначена для уткання у плече при стрільбі.

Скоба – деталь у передній частині арбалета, призначена для уткання ногою при натягуванні тятиви вручну.

Натяжний механізм – частина арбалета, призначена для натягування тятиви за допомогою механічної передачі.

Ствол – частина або деталь арбалета, у якій снаряду задається рух у необхідному напрямку.

Приціл – пристосування, призначене для визначення позиції каналу ствола арбалета відносно точки прицілювання.

Спусковий механізм – пристрій арбалета, за допомогою якого здійснюється спуск тятиви.

Болт – коротка важка стріла, призначена для стрільби з арбалета.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити такі висновки:

– методикою, регламентується дослідження фактично усіх видів холодної зброї та їх визначення;

– в даному розділі розглянуто частини різних видів холодної зброї та наведено їх визначення;

– недоліком методики, на наш погляд, є відсутність визначення атипової холодної зброї та низки її різновидів.

актуальність до цих пір питання, що взагалі вважати зброєю. Більшість розроблених науковцями визначень поняття і класифікації зброї, що наводяться в різних джерелах інформації, розроблено з урахуванням широкого кола різних об'єктів, що не могло не надати цьому визначенню досить загального, абстрактного характеру. Визначаючи, які об'єкти розуміються в наукових джерелах під зброєю, автори таким формулюванням припускають наявність або можливість появи інших визначень і тлумачень цього терміну.

Низка небезпечних кримінальних правопорушень (убивств, розбійних нападів тощо) відбувається із застосуванням зброї, або інших предметів, що використовуються як зброя. Особливу небезпеку складають кримінальні правопорушення, спосіб вчинення яких пов'язаний із застосуванням холодної зброї, оскільки вона найбільш поширена, доступна у виготовленні широкому колу осіб і зручна для прихованого носіння і несподіваного застосування. У зв'язку з цим законодавством України передбачена кримінальна відповідальність за незаконне носіння, виготовлення та збут холодної зброї (ч. 2 ст. 263 КК України).

Крім того, у низці складів кримінального правопорушення наявність холодної зброї є їх елементом або кваліфікуючою ознакою (ч. 3 ст. 206 КК України).

Правильна кваліфікація протиправних дій багато в чому залежить від того, наскільки правильно буде встановлена групова приналежність предмета – речового доказу з метою віднесення його до холодної зброї, встановлення його виду (різновиду), у тому числі і по способу виготовлення. Різноманіття видів і різновидів холодної зброї, специфіка конструкції, форми, розмірів та інших характеристик кожного з них вимагають великих і глибоких спеціальних пізнань в сфері його криміналістичної оцінки й у багатьох випадках названі питання можуть бути вирішені за допомогою криміналістичної експертизи.

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ. ЇЇ ПОНЯТТЯ Й ОЗНАКИ

1.1. Історія розвитку та криміналістичного дослідження холодної зброї.

Аналіз військово-історичної, криміналістичної, етнографічної та іншої літератури показує, що з моменту своєї появи і фактично до нашого часу холодна зброя створювалась і розвивалася удосконалюючись людиною, як зброя летальної дії. Іншого рішення і не могло бути, оскільки тільки з такою зброєю людина могла вижити в суворій боротьбі проти сил природи, в жорсткій схватці з тваринами і собі подібними.

Процес становлення і розвитку холодної зброї можна розглядати як рухому (динамічну) категорію, що відображає, на певний відрізок часу, рівень оволодіння суспільством наукою, технікою і ремеслом, що характеризується загальною спрямованістю і свідчить про цілісність і системність знань про зброю, загальні тенденції і закономірності його розвитку.

У цьому тривалому процесі становлення і розвитку зброї необхідно виділити такі періоди й етапи.

1. Період зброї летальної дії з використанням безпосередньо мускульної сили людини:

- етап становлення холодної зброї з каменю, деревини, кісток;
- етап становлення металевий зброї з каменю, деревини, кісток, що метається безпосередньо рукою;
- етап появи і розвитку холодної і металевий зброї з металу (міді, бронзи, заліза).

2. Період зброї летальної дії з використанням енергії, акумульованої за допомогою додаткових (механічних) пристроїв:

- етап металевий зброї з використанням енергії, акумульованої шляхом часткового чи повного обертання металевий снаряда (бола, праща, списометалка);

Рис. 1. Бола.

Рис. 2. Праща.

Рис. 3. Списометалка.

Вушко (рос. проушина) – отвір у залізку, призначений для кріплення його на ратищі.

Обух – протилежна лезу частина залізку, що може мати гладку поверхню або завершуватися клюпою, дзьобом.

Штаба (рос. полотно) – частина залізку від леза до вушка.

Шийка – частина штаби, звужена в місці її переходу до вушка.

Носок – верхня частина штаби біля леза.

Борода – нижня частина штаби, відтягнута донизу з метою подовження леза.

Косиця – борода, відтягнута до ратища.

Наконечник – бойова частина холодної зброї, що має виступний зубець або зубці і кріпиться на кінці ратища насадом.

Зубець – верхня частина наконечника з вістрям, що має переріз у вигляді кола, овалу, багатокутника тощо.

Перо – плоский зуб наконечника, що має трикутну, ланцетоподібну чи листоподібну форму.

Насад – нижня частина залізку або наконечника, призначена для кріплення його до верхнього кінця ратища.

Частини холодної зброї ударно-дробильної дії

Концентрована маса – масивна бойова частина холодної зброї, виготовлена з твердого та міцного матеріалу, з шипами, опуклостями чи без них.

Ударний тягар – концентрована маса кулеподібної чи іншої форми, з елементами кріплення до руків'я.

Клюпа молота (рос. бойок молота) – елемент концентрованої маси від вушка до торця.

Основа кастета (рос. остов кастета) – бойова частина кастета, що має гладку або з шипами ударну поверхню, з отворами (отвором) для пальців руки.

Утик кастета – частина кастета, що у сукупності з отворами і стійкою виконує функції руків'я.

Стійка кастета – частина кастета, що з'єднує утик з основою.

Підвіс – гнучка частина зброї, що з'єднує концентровану масу з руків'ям.

Частини металевий холодної зброї

Кибіть лука (рос. древко лука, основа лука) – частина лука дугоподібної форми, що згинається під дією натягнутої тятиви.

Роги лука – кінцеві (найчастіше вигнуті) частини кибіті, до яких кріпиться тятива.

Тятива – замикаючий елемент лука у вигляді мотузки, струни чи тросу, за рахунок натягування якого лук набуває енергії, що передається стрілі під час пострілу.

Стріла – протяжний снаряд, що метається за допомогою лука.

Внутрішня сторона ефесу – сторона ефесу, що при носінні повернута в бік стегна.

Зовнішня сторона ефесу – сторона ефесу, що при носінні обернута від стегна.

Відкритий ефес – ефес із захисним пристроєм, що складається з хрестовини, або перехрестя, або хрестовини з перехрестям.

Напіввідкритий ефес – ефес із захисною дужкою, не з'єднаною з наверхшам.

Закритий ефес – ефес із захисною дужкою, з'єднаною з наверхшам.

Розвинений ефес – ефес з гардою.

Рапірний ефес – ефес з гардою у вигляді чашки.

Піхви (рос. ножны) – футляр для клинка.

Прибор піхв – металева оправа піхв, що складається з горла, наконечника з гребенем та обіймиці з кільцями для ременів портупей.

Горло (рос. устье) – деталь у верхній частині піхв, що утворює вхідний отвір для клинка.

Наконечник – деталь у нижній частині піхв, призначена для з'єднання частин та запобігання їх пошкодження.

Гак (рос. крюк) – деталь, призначена для кріплення піхв у лопаті портупей.

Кільце – деталь, призначена для з'єднання піхв з ременями портупей.

Гребінь – деталь, що кріпиться знизу до наконечника, призначена для запобігання пошкодження піхв.

Обіймиця – деталь у середній частині піхв, до якої кріпиться кільце.

Ремінець запобіжний – ремінець із застібною, розташований на горлі, для запобігання випадіння зброї з піхв.

Частини ратищної холодної зброї

Ратище (рос. древко) – руків'я холодної зброї, що являє собою стрижень з деревини або іншого міцного матеріалу, призначений для кріплення на ньому бойової частини.

Втик – обковка низу ратища для втикання в землю або кріплення на стремені.

Пожилини – металеві смуги, з'єднані із залізком або наконечником, проходять уздовж ратища і призначені для покращення їх кріплення до ратища та збільшення його міцності.

Сокирище (рос. топорище) – ратище сокири, верхня частина якого вміщена у вушко залізка.

Залізко (рос. железко) – масивна плеската бойова частина холодної зброї з одним чи двома прямими або дугоподібними лезами, що кріпиться до ратища за допомогою насаду чи вушка.

Дзьоб (рос. клюв) – частина залізка у вигляді виступу з вістрям.

Гак (рос. крюк) – частина залізка, що має форму вигнутого виступу з вістрям.

– етап метальної зброї з використанням енергії, акумульованої за допомогою пружного (гнучкого) тіла: пружини, шнура і т.п. (лук, арбалет, рогатка, деякі види рушниць для підводного полювання і т.д.).

Криміналістичне дослідження холодної зброї, як одна з галузей криміналістичної техніки – науки криміналістики, являє собою складну систему наукового знання. Воно складається з двох частин. Перша частина містить знання про холодну зброю, що має відношення до кримінального застосування, а також про сліди її виготовлення, зберігання, транспортування, збуту. Друга частина складається з системи розроблених вченими технічних засобів, методів та методик виявлення, фіксації, вилучення, зберігання і дослідження об'єктів з метою вирішення ідентифікаційних та інших завдань у кримінальному судочинстві. Об'єктами експертних досліджень холодної зброї є: холодна зброя, окремі її частини, заготовки та напівфабрикати зброї, предмети зі слідами від холодної зброї.

Крім того, об'єктами можуть бути предмети, у яких зберігалася холодна зброя.

У криміналістиці одразу виникла проблема віднесення об'єкту до холодної зброї, а також його класифікаційного поділу. Варто зауважити, що ще Ганс Гросс в роботі «Руководство для судебных следователей как система криминалистики» (1908), розглядав криміналістичне дослідження холодної зброї (колючої та ріжучої зброї) разом з вогнепальною зброєю, бойовими припасами до неї та слідами застосування зброї на різних переполах, в одній главі «Сведения об оружии». М.В. Терзієв у 1948 році, використовував ознаки холодної зброї як класифікаційні підстави при встановленні групової приналежності об'єктів.

З тих часів проблема не втратила своєї актуальності, хоча в криміналістиці були створені фундаментальні роботи, в основному довідкового, прикладного характеру.

Криміналісти часто використовують військово-технічні роботи історичного або етнографічного характеру з проблем зброї, включаючи холодну, написані останніми роками або відновленні перевиданням.

У довгій історії формування і розвитку різних видів холодної зброї вони спеціально конструювались з метою нанесення певних пошкоджень. Цю тенденцію у такий спосіб висловив відомий російський історик Л.М. Гумільов: «У доісторичні часи, коли окремі невеликі племена оспорювали один у одного володіння мисливськими угіддями, виникла потреба у зброї».

Залежно від способу завдання удару з'явилася зброя: колюча, рубляча, і зброя яка поєднує в собі різні якості: колюче-рубляча, колюче-ріжуча та ін.

До важливих науково-популярних робіт можна віднести праці П. фон Вінклера – «Оружие», Аствацатуряна Е. – «Оружие народов Кавказа:

История оружия», Асмолова К.В. – «История холодного оружия. Восток и Запад» та інших авторів.

Розглядаючи об'єкти експертного дослідження холодної зброї, варто зауважити, що за своїм характером вони інформативні по відношенню до найрізноманітніших обставин, які досліджуються у кримінальному судочинстві. За слідами холодної зброї встановлюється її групова приналежність, розпізнається вид, різновиди та стан. Виявлена холодна зброя та сліди її застосування можуть містити інформацію, що характеризує особу злочинця, його навички, іноді професійну приналежність, обставини, що стосуються об'єктивної сторони вчиненого, кількість нанесених ударів, місцезнаходження суб'єктів тощо. Порівняльний аналіз слідів, залишених холодною зброєю в місцях вчинення різних кримінальних правопорушень, дозволяє встановити факт використання певного виду холодної зброї при вчиненні декількох кримінальних правопорушень.

Незважаючи на значну кількість матеріалів та публікацій з проблем холодної зброї, багато питань, пов'язаних із її криміналістичним дослідженням потребують уточнення та розвитку. Головне питання: чи є об'єктивне поняття холодної зброї, чи наше бачення ґрунтується на умовних визначеннях, що прийняті у зв'язку з потребами обслуговування відповідних статей Кримінального кодексу?

При цьому переважає погляд, що при дослідженні холодної зброї є певні труднощі щодо віднесення її до певної групи, або конструктивного типу. До небагатьох авторів, що достатньо чітко виразили своє неприйняття криміналістичного підходу до вирішення проблеми холодної зброї, перш за все належить А.С. Железняк. Він вважав, що «експертиза холодної зброї в даний час не може спиратися на таке визначення: закон такого визначення не дає; визначення, що даються різними авторами, або не конкретні, або виходять з суб'єктивних ознак». І далі: «Необхідність проведення експертизи холодної зброї вирішуватиметься не з погляду криміналістичного дослідження, а більш глибоко – з погляду кримінального законодавства». Систему доведення своєї точки зору він буде на двох напрямках.

По-перше, він посилається на точку зору судового медика К.І. Татисва, який при пошкодженні тих чи інших предметів до слідосприймаючих об'єктів відносив як холодну зброю, так і об'єкти господарсько-побутового призначення (колоті рани, наприклад «наносяться так званою зброєю – багнет, стилет, шило, цвях і т.д.»), і М.П. Яблокова, який вважав, що «проведення експертиз холодної зброї в науково-дослідницьких криміналістичних установах не має необхідних теоретичних підстав».

Очевидно був прав і М.П. Яблоков, оскільки у 1956 році, було важко говорити про наявність в криміналістичних установах необхідних

відрізняється від нього за формою.

Набалдашник – масивне наверхшся.

Гайка руків'я – металева деталь на кінці хвостовика, що скріплює деталі руків'я між собою та зі штабою.

Канал руків'я – поздовжній отвір у руків'ї, через який проходить хвостовик.

Порожнина руків'я – порожній об'єм у руків'ї, призначений для зберігання у ньому приладдя.

Спинка руків'я – бік руків'я, що знаходиться зі сторони обуха (зверху).

Виймки підпальцеві – поперечні поглиблення, конформні пальцям руки, які слугують більш міцному і зручному утриманню зброї та запобігають зісковзуванню руки на клинок при її застосуванні.

Темляк – петля, закріплена на задній частині руків'я, що слугує для закріплення на зап'ястку руки і яка утримує зброю.

Захисний пристрій – частина холодної зброї, призначена для захисту руки, що утримує зброю.

Утик (рос. упор) – виступ на руків'ї, який запобігає зісковзуванню руки на клинок при застосуванні зброї.

Обмежувач (рос. ограничитель) – деталь у вигляді металевої пластини, розташованої між клинком та руків'ям, що виступає за межі руків'я. Він запобігає зісковзуванню руки на клинок при застосуванні зброї та перешкоджає проникненню руків'я у перепону.

Хрестовина – захисний пристрій, розташований у передній частині руків'я, що виступає над обухом та лезом.

Перехрестя – захисний пристрій, розташований у передній частині руків'я, що виступає над голоменню клинка.

Гарда – захисний пристрій складної об'ємної форми.

Дужка захисна – деталь гарди, що йде від хрестовини до наверхшся.

Кільця захисні – деталі гарди, що кріпляться до захисних дужок і знаходяться у площині, перпендикулярній до площини клинка.

Галузка з'єднувальна (рос. ветвь соединительная) – деталь гарди у вигляді дуги, що йде від кільця захисного до дуги ефесу.

Контргарда – частина гарди, розташована з внутрішнього боку ефесу.

Чашка – деталь гарди, що має форму близьку до напівсферичної і обернена опуклою стороною до клинка.

Щиток – деталь гарди, що має форму пластини, яка слугує для посилення хрестовини і до якої припасовані дуги ефесу.

Дуга ефесу – деталь гарди, що має вигляд дуги, яка йде від щитка в бік клинка.

Цуба – захисний пристрій японської клинкової холодної зброї у вигляді металевої пластини.

Ефес – руків'я із захисним пристроєм довгоклинкової зброї.

утворюють лезо.

Заточка ножова – лезо, отримане шляхом сполучення двох площин, що утворюють гострокутний клин.

Заточка шабельна – заточка, отримана шляхом сполучення двох площин, що утворюють гострокутний клин, з фасками для створення тупого кута загострення леза.

Заточка спеціальна – заточка, отримана шляхом сполучення двох поверхонь, що утворюють лезо криволінійної форми.

Грань – пласка ділянка поверхні на бойовій частині холодної зброї.

Вістря – кінець бойової частини холодної зброї, що наближається до точки, коротке лезо або грань розміром до 3 мм.

Руків'я холодної зброї – частина холодної зброї, за яку вона утримується при застосуванні та керуванні.

Частини клинкової холодної зброї

1. Клинок – бойова частина холодної зброї колючої, колюче-ріжучої та колюче-рублячої дії, що має вістря, та, можливо, одне чи два леза.

Центр удару – місце на лезі клинка, при нанесенні рублячого удару яким досягається найбільший уражувачий ефект.

Бойовий кінець клинка – частина клинка від центру удару до вістря.

П'ята – незаточена частина клинка, що розташовується між лезом та руків'ям.

Обух – протилежний лезу незаточений край клинка.

Скіс обуха – передня частина обуха, нахилена у бік леза, що створює з ним вістря клинка.

Пилка обуха – низка заточених зубців на обусі клинка.

Голомінь – бокова сторона клинка, що знаходиться між лезом та обухом чи між двома лезами.

Дол – поздовжній вижолобок на голоміні.

Єлмань – розширений у бік обуха бойовий кінець однолезового клинка середньої та довгоклинкової холодної зброї.

Штаба – (рос. полоса) – основа холодної клинкової зброї, що складається з клинка та хвостовика.

Хвостовик – частина штаби, що слугує для кріплення руків'я.

2. Руків'я.

Держак – (рос. черен) основна частина руків'я, за яку безпосередньо здійснюється захват рукою (руками).

Руків'я плаште – руків'я, держак якого утворений плашками.

Плашки – деталі руків'я, у вигляді накладок.

Руків'я насадне – руків'я, у якому хвостовик кріпиться у поздовжньому отворі.

Втулок руків'я – (рос. втулка рукоятки) металева деталь руків'я, дотична до держака спереду, ззаду, або з обох кінців.

Навершшя – деталь руків'я, дотична до держака ззаду, що

теоретичних основ проведення експертиз холодної зброї. Це був час напрацювання науково-методичних основ. Але через 11 років, коли вже вийшли роботи А.Н. Самончика (1959), А.І. Устинова, М.Є. Портнова, Є.Н. Денисова (1961) [16] і низка статей з проблем холодної зброї, підтримувати тезу про відсутність таких підстав було не зовсім коректно.

По-друге, А.С. Железняк, аналізуючи конструктивні ознаки найбільш примітивних предметів, іноді використовував замість зброї: «Насправді навряд чи у кого-небудь виникнуть сумніви в тому, що камінь придатний для нанесення тілесних ушкоджень. Більшість людей, які мають достатню силу, здатні нанести каменем тілесні ушкодження. Це можна зробити тому що, камінь має низку об'єктивних властивостей: розмір, достатній для того, щоб вміщатися в руці, вагу, що дозволяє переміщати руку з каменем в повітрі і, нарешті, твердість. Таким чином, камінь вже сам по собі може бути пристосований для нанесення тілесних ушкоджень. Людина тільки погіршує цю пристосованість (наприклад, розколює його на дрібні частини) або покращує її (прив'язує до каменя мотузку)».

Але А.С. Железняк у своїх поглядах мав раціональне зерно, а саме: він пропонував ввести поняття «протиправної озброєності», яку треба розуміти, як носіння людиною якого-небудь предмета, що прилаштований і придатний для нападу, чи активного самозахисту, без відповідного дозволу, або за його наявності, якщо дії особи направлені на досягнення злочинного результату.

Процес визначення кола об'єктів, що відносяться до холодної зброї, почався з посібника А.М. Самончика для експертів НТВ і оперативних працівників міліції – «Криминалистическое исследование холодного оружия», в якому було відображено зразки різних видів холодної зброї, наприклад – шашка, шабля, тесак, палаш, шпага, голчатий багнет, кортики, стилети, клинкові багнети, військовий ніж і військові кинджали, військові і національні фінські ножі, мисливські ножі, кастети, поліцейський і саморобний кістень, булави, надолоніки.

Значним досягненням криміналістичної науки став практичний посібник «Холодна зброя» авторів А.І. Устинова, М.Є. Портнова, Є.Н. Денисова, в якому знайшли своє відображення, велика кількість видів і різновидів холодної зброї, і до цих пір, не втратив свого теоретичного і практичного значення.

У 1973 році, вийшла робота Ю.П. Голдованського і Х.М. Тахо-Годі «Експертиза по установленню самодельного холодного оружия», в якій крім холодної зброї розглядалися різні види ножів побутового і виробничого призначення.

Наступною роботою з даної проблеми стала книга Є.М. Тихонова «Уголовно-правовая и криминалистическая оценка холодного оружия», що містила опис і зображення багатьох типів холодної зброї, раніше маловідомих серед експертів-криміналістів.

Подальше уточнення кола об'єктів, що відносяться до холодної зброї відбувалося, перш за все, за рахунок осмислення проблеми національних ножів, – узбецьких «пичаков», туркменських і абхазьких ножів. В той же час був уточнений криміналістичний підхід до складаних ножів.

Ще одна робота, але вже тільки відносно коротко- і середньоклинкової зброї вийшла у 1978 році.

Захоплення молоді далекосхідними військово-прикладними видами спорту призвело до досить широкого поширення не тільки єдиноборства «голими» руками (карате, кунг-фу, айкі-до, хапкі-до, ветводао й інших), але і нунчаку-до або нунчак-дзюцу, тобто комплексу прийомів бою з далекосхідним ціпом «нунчаку». Існує досить поширена, але невірна думка, що володіння прийомами з нунчаку входить у комплекс карате. Нунчаку іноді називають «кийком карате», вважають їх приналежністю боротьби карате, і це судження зустрічається навіть у криміналістичній літературі.

Насправді в карате не передбачається використання яких-небудь видів зброї чи підручних предметів.

Якийсь час нунчаку, що зустрічалися в судово-слідчій і експертній практиці, не мали належного техніко-криміналістичного пояснення. Тільки з появою робіт П.А. Д'яконова, А.І. Устинова, В.В. Філіппова, С.А. Поповцева, М.Р. Алексеєва, В.Л. Зав'ялова була досягнута визначеність у віднесенні нунчаку до холодної зброї в обох експертних системах (МВС СРСР і Міністерства юстиції СРСР). Була опублікована робота А.І. Устинова і В.В. Філіппова, у якій розглянуті різні види бойового мистецтва народів Сходу, а також далекосхідні типи копій, алебард, мечів, бойових сокир, жезлів і булав, і такі екзотичні види зброї, як кусари-чигирики, кусари-кама, тонфа, сюко, «тигряча лапа», сюрикен, явара, сай та інші.

У двох виданнях свого навчального посібника «Криминалистическая экспертиза холодного оружия» Є.М. Тихонов доповнив довідковий розділ своєї монографічної праці 1976 р., причому особливу значимість їй додає насиченість відомостями техніко-нормативного характеру (ДСТ, технічні умови й ін.).

У зв'язку з виникненням моди на одяг, прикрашений металевими деталями, виникла проблема криміналістичного осмислення віднесення до холодної зброї низки нових об'єктів.

В.М. Плескачевським та І.І. Якушевською була зроблена спроба диференційованого підходу до таких об'єктів, як рукавички, поясні ремені, м'які (в основному шкіряні) браслети-«напульсники» з металевими заціпками чи шипами, а також ремені-патронташі (з набором гільз розряджених набоїв) і браслети, складені зі зчеплених лез безпечної бритви.

Участь О.І. Устинова (разом з Ю.В. Шокаревим) у редагуванні перевиданої (з видання 1894 р.) фундаментальної праці П. фон Вінклера

Механічна металевна холодна зброя – металевна зброя, призначена для ураження цілі за рахунок отримання направленого руху внаслідок прикладання м'язового зусилля людини до механічного пристрою.

Арбалет – металевна зброя, призначена для метання стріл, болтів та куль, яка складається із корпусу з спусковим механізмом та луку.

Лук – металевна зброя, призначена для метання стріл, яка складається із кибіті та тятиви.

Види виробів господарсько-побутового, виробничого та спортивного призначення, подібні до холодної зброї за зовнішнім виглядом та (або) конструктивно.

Знаряддя спортивне – предмет, який не є холодною зброєю, призначений для проведення спортивних змагань та тренувань, параметри і характеристики якого зафіксовані у Правилах змагань.

Бутафорія холодної зброї – предмет сценічного реквізиту, призначений для імітації зовнішнього вигляду та застосування холодної зброї.

Макет холодної зброї – модель холодної зброї, що має пропорційно змінені розміри.

Муляж холодної зброї – предмет, що точно відтворює лише зовнішній вигляд холодної зброї.

Заготовка холодної зброї – предмет, який відповідає загальним техніко-криміналістичним вимогам до холодної зброї, але для застосування у такій якості потребує значної доробки.

Напівфабрикат холодної зброї – предмет, який відповідає загальним техніко-криміналістичним вимогам до холодної зброї, але не відповідає повною мірою криміналістичним критеріям і потребує остаточної обробки.

Ніж господарсько-побутовий – інструмент колоче-ріжучої дії, призначений для виконання господарсько-побутових або виробничих робіт.

Сокира господарсько-побутова – інструмент рублячої дії, призначений для виконання господарсько-побутових або виробничих робіт.

Молот господарсько-побутовий – інструмент ударної дії, призначений для виконання господарсько-побутових або виробничих робіт.

2.3.3. Частина холодної зброї.

Бойова частина холодної зброї – частина холодної зброї, яка безпосередньо уражує ціль.

Ребро – суцільна лінія опуклого сполучення двох поверхонь.

Ребро жорсткості – поздовжнє ребро на бойовій частині холодної зброї, що підвищує його міцність на злам.

Лезо – заточене ребро на бойовій частині холодної зброї.

Заточка – надання визначеної геометричної форми поверхням, що

кріпиться до ратища проушиною.

Тризуб – контактна ратищна холодна зброя колючої дії, що має бойову частину у вигляді наконечника з трьома виступними зубцями, яка кріпиться до ратища насадом.

Ударно-дробильна холодна зброя:

Булава – контактна короткоратищна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що має бойову частину у вигляді біяка кулеподібної форми, яка кріпиться до ратища проушиною.

Молот бойовий – контактна короткоратищна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що має бойову частину у вигляді концентрованої маси, яка кріпиться до ратища проушиною.

Кистень – контактна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що має бойову частину у вигляді концентрованої маси, яка кріпиться до руків'я за допомогою підвісу.

Палиця – контактна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії у вигляді прямого або дещо вигнутого стрижня, виготовленого з твердого матеріалу, який має потовщення у бойовій частині.

Кастет – контактна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що надається на пальці рук або затискується між ними, виготовляється з твердого матеріалу і має бойову частину з шипами або без них.

Нунчаку – контактна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що складається з двох або більше стрижнів з твердого матеріалу, які послідовно гнучко з'єднані між собою і рівною мірою можуть виконувати функції як руків'я, так і бойової частини.

Тонфа – контактна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії у вигляді прямого стрижня, виготовленого з твердого матеріалу, який має поперечне руків'я.

Метальна холодна зброя:

Проста метальна холодна зброя – метальна зброя, призначена для ураження цілі за рахунок отримання направленого руху внаслідок безпосереднього прикладання до неї м'язового зусилля людини.

Бумеранг – метальна неклінкова холодна зброя ударно-дробильної дії, що виготовляється з твердого матеріалу і має вигнуту форму, яка забезпечує політ за певною траєкторією.

Чакра – метальна клинкова холодна зброя ріжуче-рублячої дії у вигляді плаского металевго кільця з лезом по зовнішньому краю.

Сюрикен – метальна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої або колючої дії у вигляді металевго пластини з лезом та (або) вістрями по зовнішньому краю, чи у вигляді короткого металевго стрижня з вістрями на кінцях.

Ніж металний – метальна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої дії, що має короткий однолезовий клинок, центр ваги якого знаходиться посередині ножа або зміщений до вістря.

«Оружие», також може розглядатися як включення в підготовку довідникового матеріалу цієї історичної роботи експерта-криміналіста.

Паралельно з криміналістичними, за своїм цільовим призначенням роботами, в даний час видано низку праць наукового або науково-популярного характеру, що дають певний довідниковий матеріал при криміналістичному дослідженні холодної зброї.

До безумовно цінних, науково достовірних робіт, насамперед, необхідно віднести перевидану книгу німецького історика ХІХ ст. Вендалена Бехайма «Энциклопедия оружия» та книгу-альбом Жан-Ноеля Муре «Ножи мира».

З науково-популярних робіт, що потребують обережного і навіть критичного підходу, необхідно відзначити серію брошур В.Н. Попенка, які мають компілятивний характер, визнаний, у деяких випадках, навіть автором. Так, в анотації до «Холодного оружия Юга» В.Н. Попенко відзначає: «У книзі використаний посібник «Холодное оружие», виданий Всесоюзним науково-дослідним інститутом МВС СРСР, Москва. 1978, редактор А.А. Жарський, технічний редактор С.П. Вольш, редактори М.В. Ганюшкіна, Л.І. Ілюшина, під загальною редакцією О.І. Устінова», маючи на увазі під цим посібником «Холодное оружие и бытовые ножи», а в анотації до брошури «Холодное оружие полиции. Дубинки» пише: «Книга складена за матеріалами службових методичних вказівок американських і європейських поліцейських».

В інших випадках В.Н. Попенко не вказує джерела опублікованих матеріалів. Наприклад, у брошурі «Холодное оружие Востока и Запада» без вказівки походження надані ілюстрації: «ніж-метелик», «тигрова лапа» і «явари», у точності, до дрібного штриха, запозичені з посібника О.І. Устінова і В.В. Філіппова «Криминалистическое исследование некоторых видов холодного оружия народов Востока».

Очевидно, якщо не приймати до уваги етичні аспекти, це не може бути на перешкоді для використання робіт В.Н. Попенка як довідникового матеріалу, але наявність багатьох неточностей і помилок, повинно насторожувати криміналістів. Наприклад, у книзі «Холодное оружие. Дубинки» і в підзаголовку, і в «Розділі І» для найменування легкого кийка типу явари автор використовує термін «куботан». У даному випадку він плутає напівсленгове англломовне найменування поліцейського кийка «батон» і назву підтипу явари, винайденої американським фахівцем з рукопашного бою Такаюки Кубота, а тому і названої «куботан». Огляд літератури показує, що за минулі роки крім трьох зазначених робіт Є.М. Тихонова (1976, 1983 і 1987 р.) до серйозних робіт, у яких досліджувалися поняття і класифікація холодної зброї, можна віднести статті Т.А. Седової (1970 р.) і О.Ф. Суляви (1998 р.), лекцію А. Г. Єгорєва, Н.М. Свидлова, Ю.Н. Ченцова (1984 р.), монографії А.С. Подшибякіна (1980 і 1997 р.) та особливо прийняття нової методики криміналістичного

дослідження зброї для експертних закладів України у 1999 році. Остання, поклала край багатьом спірним питанням щодо віднесення значної групи ножів, що мали значне розповсюдження серед населення України, до холодної зброї.

На дисертаційному рівні проблематика криміналістичного дослідження холодної зброї та слідів їх застосування, в тій чи іншій мірі знайшла своє відображення у дисертаційних роботах таких науковців: А.С. Подшибякіна (1975); А.С. Винниченка (1998); В.В. Зирянова (1998); В.М. Плєскачевського (1999); В.Ю. Владимірова (2002); В.С. Рибачука (2001).

В дисертаційній роботі «Теория и практика криминалистического исследования холодного оружия (уголовно-правовой и криминалистические аспекты)» А.С. Подшибякін один із перших комплексно дослідив холодну зброю, як категорію вчення про холодну зброю, довівши що експертиза холодної зброї є окремою галуззю криміналістичної техніки.

Дисертаційна робота А.С. Винниченка «Теоретические и методические основы криминалистического исследования метательного оружия», фактично стала продовженням теоретичних положень А.С. Подшибякіна. Автор провів дослідження нових видів холодної зброї – металльної, яка радянськими вченими-криміналістами не розглядалась як предмет дослідження і не відносилась до холодної зброї.

В дисертаційних роботах: В.В. Зирянова «Проблемы криминалистического оружейведения»; В.М. Плєскачевського «Оружие в криминалистике: Понятие и классификация»; В.Ю. Владимірова «Теория и практика криминалистического оружейведения», продовжені пошуки в напряму формування нової галузі криміналістики – «криміналістичного зброєзнавства», де досліджується і холодна зброя, як складова галузі.

Кримінально-правові та кримінологічні аспекти розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з холодною зброєю, розглядаються в дисертаційному дослідженні В.С. Рибачука.

Варто також зауважити, що однією з останніх наукових праць, де розглядаються питання криміналістичного дослідження холодної зброї, є навчальний посібник групи авторів за редакцією А.В. Кофанова «Криміналістична техніка», що була видана у 2006 році.

Провівши аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень (1945-2006 рр.) можна зробити такі висновки:

1. Серед публікацій з проблем криміналістичного та правового дослідження холодної зброї та слідів її застосування правовими науками приділялась незначна увага. Питання, які розглядаються в криміналістичній літературі та в дисертаційних дослідженнях, розкривають тільки деякі аспекти дослідження даного виду зброї.

2. Комплексних досліджень холодної зброї (включно з металльною) в криміналістиці і в правових науках не проводилось.

Шашка – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має довгий, слабо вигнутий, однолезовий клинок.

Палаш – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має довгий, прямий, однолезовий клинок.

Шпага – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має довгий прямий однолезовий, дволезовий, тригранний або чотиригранний клинок та розвинений ефес.

Рапіра – контактна клинкова холодна зброя колючої дії, що має довгий прямий пружний клинок та, найчастіше, гарду з чашкою.

Меч – контактна клинкова холодна зброя колючої та рублячої дії, що має довгий прямий, дволезовий, масивний клинок.

Тесак – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має широкий середній однолезний клинок.

Ятаган – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має довгий однолезовий клинок з подвійним вигином.

Ніж – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої дії, що має короткій однолезовий клинок.

Багнет – (рос. штык) контактна клинкова холодна зброя колючої або колюче-ріжучої дії, що кріпиться до дульної частини ствола ручної вогнепальної зброї.

Ратищна холодна зброя:

Сокира бойова – контактна короткоратищна холодна зброя рубляче-ріжучої дії із залізком, що має форму трикутника, трапеції чи асиметричну і кріпиться до ратища проушиною.

Алебарда – контактна середньовічна ратищна зброя колючої і рубляче-ріжучої дії, що має бойову частину, яка кріпиться насадом до ратища. Бойова частина складається з наконечника, довгого і широкого залізка (часто має форму півмісяця) та, інколи, така.

Глефа – контактна середньовічна ратищна зброя колючої і рубляче-ріжучої дії, що має бойову частину, яка кріпиться насадом до ратища. Бойова частина складається з наконечника, довгого і широкого залізка (часто має форму півмісяця) та, інколи, така.

Чекай – контактна короткоратищна холодна зброя ударно-дробильної дії з бойовою частиною, що складається із бійка та дзьоба і кріпиться до ратища проушиною.

Спис – контактна та (або) метална довгоратищна холодна зброя колючої або колюче-ріжучої дії з бойовою частиною у вигляді наконечника, що кріпиться до ратища насадом.

Секира – контактна короткоратищна холодна зброя рубляче-ріжучої дії, що має бойову частину з широким полотном у формі півмісяця, яка кріпиться до ратища проушиною.

Бердиш – контактна середньоратищна холодна зброя рубляче-ріжучої дії, що має бойову частину з широким полотном у формі півмісяця, яка

надання урочистості військовим ритуалам.

Нагородна холодна зброя – холодна зброя, що призначена для персонального нагородження певної особи державою.

Штатна холодна зброя – холодна зброя легітимних воєнізованих організацій згідно з їх штатним розкладом.

Табельна холодна зброя – частина штатно-холодної зброї, зазначеної в таблиці приналежності для особового складу.

Призова холодна зброя – холодна зброя, призначена для вручення за перемогу у спортивних змаганнях.

Комбінована холодна зброя – холодна зброя, що сполучає в собі частини різних типів холодної зброї.

Довільна холодна зброя – холодна зброя, що поєднує в собі конструктивні деталі різних зразків одного типу холодної зброї.

Замаскована холодна зброя – холодна зброя, бойова частина якої прихована, така зброя має загальний вигляд предмета, який не є холодною зброєю.

Антикварна холодна зброя – холодна зброя, виготовлена понад 50 років тому.

Історична холодна зброя – зразок холодної зброї, виготовлений понад 100 років тому.

Меморіальна холодна зброя – холодна зброя, пов'язана з відомими історичними особами або подіями.

Колекційна холодна зброя – холодна зброя, що є або була елементом зареєстрованої колекції.

Національна холодна зброя – холодна зброя, форма, параметри та декоративне оздоблення якої були встановлені протягом довготривалого часу у відповідності з умовами життя визначеного етносу.

Художня холодна зброя – холодна зброя, виготовлена із застосуванням прийомів, техніки та матеріалів, що надають виробу художньо-естетичної цінності.

Копія холодної зброї – точне відтворення зразка визначеного виду холодної зброї.

2.3.2. Типи холодної зброї.

Клинок холодна зброя:

Кинджал – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої дії, що має короткий або середній, прямий або вигнутий, дволезовий клинок.

Стилет – контактна клинкова холодна зброя колючої дії, що має короткий або середній, прямий, з гранями чи круглий у перерізі клинок.

Кортік – контактна клинкова холодна зброя колючої дії, що має короткий або середній, прямий, вузький, ромбічний у перерізі клинок.

Шабля – контактна клинкова холодна зброя колюче-ріжучої та рублячої дії, що має довгий, вигнутий, однолезовий клинок.

3. Відсутні дослідження щодо узагальнення правової і криміналістичної практики проведення експертиз, пов'язаних з переробкою даного виду зброї. А в розглянутих наукових роботах, висвітлюються тільки деякі аспекти криміналістичного дослідження холодної зброї.

4. У зв'язку з розглядом законодавчим органом держави законопроектів «Про зброю», потребою сьогодення є необхідність розробки термінів і критеріїв визначення та класифікації холодної зброї з метою розробки і удосконалення законодавства України щодо правового обігу зброї.

1.2. Кримінально-правове та криміналістичне визначення холодної зброї.

Необхідно зауважити, що сам термін «холодна зброя» в криміналістиці з'явився відносно недавно. Г. Гросс в своїх роботах називає даний вид зброї «ріжучою і колючою». В своїх роботах, ми поділяємо погляди вченого, але даний термін широко використовується в сучасних правових, військових, історіографічних та інших науках, тому в даній роботі коректність застосування терміну «холодна зброя» розглядатись не буде.

Питання про криміналістичне поняття і класифікацію холодної зброї в теорії і практиці є одним із найбільш дискусійних. Майже кожен автор, який досліджує ці питання в науковому, методичному чи практичному аспекті, пропонує свої визначення поняття холодної зброї, свою систему ознак, що її характеризують, і класифікацію.

Тим часом, розглянуті питання надзвичайно актуальні і в даний час як у загально-методологічному, так і в спеціальному криміналістичному значенні, оскільки поняття якого-небудь об'єкта пов'язано класифікаційними групами, що входять в нього і матеріалізуються в конкретному предметі, явищі і т.п., тобто виражається діалектичний зв'язок: загальне – окреме – одиничне.

З погляду завдань, що ставляться перед криміналістикою і кримінальним правом, ми повинні визначити приналежність досліджуваного об'єкта до холодної зброї, тобто встановити, чи має предмет комплекс ознак, який характеризував би його як певний різновид холодної зброї, а звідси – при наявності або відсутності такого комплексу вирішити і головне питання – чи охоплюється він загальним поняттям холодної зброї. Судово-слідча й експертна практика показує, що більшість помилок у віднесенні конкретного предмета до холодної зброї походить від того, що слідчий, суд чи експерт-криміналіст намагаються визначити холодною зброєю, діючи тільки дедуктивним методом – від загального до окремого, тобто спочатку намагаються вирішити питання: чи є предмет холодною зброєю, а вже потім визначають його вид і різновид.

У 1961 р. О.І. Устинов, виступаючи на науковій конференції, справедливо підкреслював: «...понятие холодного оружия собирательное, абстрактное, отражающее его целевое назначение. В природе же не существует никакого абстрактного холодного оружия, а имеются только конкретные его разновидности: штык винтовки «Маузер-98», кубачинский кинжал, финский нож и т.д. Каждый из этих предметов характеризуется своими вполне определенными особенностями конструкции, присущими только ему одному». Що ж характеризує об'єкт дослідження як холодну зброю, незалежно від конкретної його приналежності?

Вперше у 1948 р., не даючи спеціального визначення, основні ознаки холодної зброї сформулював М.В. Терзієв: «...существенными (родовыми) признаками холодного оружия могут считаться: 1) принадлежность к острым режущим, рубящим, колющим или тупым орудиям; 2) предназначение служить для нападения или активной самозащиты и 3) возможность нанесения им телесного повреждения. Столовый нож удовлетворяет первому и третьему из этих условий, но не отвечает второму. Финский нож по толщине и форме лезвия и по устройству рукоятки, специально приспособленным для использования этого ножа для нападения и самозащиты, удовлетворяет всем трем условиям и является, одним из видов холодного оружия». Як показали подальші дослідження радянських криміналістів, для того, щоб досить чітко сформулювати визначення поняття холодної зброї, необхідно істотно доповнити й уточнити ці ознаки. Є.М. Тихонов в одній з робіт, характеризує наведені ознаки і вказує, що перша ознака не охоплює всю масу об'єктів, що відносяться до холодної зброї, за характером уражаючої дії. Сюди варто, мабуть, включити також колючо-ріжучі, колючо-рублячі і рублячо-ріжучі предмети, а також об'єкти комбінованої дії (наприклад, колючої і ударно-дробильної і т.п.).

Друга ознака «призначення для нападу чи активного самозахисту» є загальною, характерною для будь-якої зброї, а не специфічною тільки для холодної зброї, тому щодо останньої необхідно з'ясувати, у чому конкретно виражається це призначення.

Будь-який виріб, що випускає завод, кустарна майстерня чи окрема особа, яка не має високорозвинених навичок виготовлення й устаткування, з моменту його проектування має свої особливі конструктивні, розмірні й інші особливості відповідно до того, для чого він призначений. Якщо людина виготовляє фінський ніж чи кинджал, то намір її матеріалізується в їх конструкції, незалежно від того, як вона надалі хоче використовувати цей виріб. Якщо ж особа збирається вчинити убивство іншої особи і для цього виготовляє ніж, що за своїми характеристиками відповідає господарсько-побутовому ножу, мова, очевидно йде не про виготовлення холодної зброї, а про готування до конкретного злочину, за яке ця особа і повинна нести відповідальність, відмічає науковець.

2.3. Криміналістична характеристика клинкової та неklinкової холодної зброї.

2.3.1. Види холодної зброї.

Контактна холодна зброя – холодна зброя, що під час застосування утримується у руці.

Метальна холодна зброя – предмети та пристрої, призначені для ураження цілі на відстані.

Клинкова холодна зброя – предмети та пристрої, уражуваним елементом яких є клинок. Виділяють зброю з коротким (до 30 см), середнім (від 30 до 50 см) та довгим (понад 50 см) клинком.

Ударно-дробильна холодна зброя – предмети та пристрої, уражуваним елементом яких є ударна частина (частини), призначена для розтрощення м'яких тканин та роздроблення кісток і являє собою зосереджену масу.

Ратищна холодна зброя – холодна зброя, бойову частину якої міцно і нерухомо закріплено на ратищі. Виділяють зброю з коротким (до 120 см), середнім (від 120 до 250 см) та довгим (понад 250 см) ратищем.

Холодна зброя рублячої дії – холодна зброя, бойова частина якої призначена для нанесення рублених ушкоджень.

Холодна зброя ріжучої дії – холодна зброя, бойова частина якої призначена для нанесення різаних ушкоджень.

Холодна зброя колючої дії – холодна зброя, бойова частина якої призначена для нанесення колотих ушкоджень.

Холодна зброя колюче-ріжучої дії – холодна зброя, бойова частина якої призначена для нанесення колото-різаних ушкоджень.

Холодна зброя рублячи-ріжучої дії – холодна зброя, бойова частина якої призначена для нанесення рубляче-різаних ушкоджень.

Військова (бойова) холодна зброя – холодна зброя, призначена і придатна для смертельного ураження цілі при вирішенні бойових та оперативно-службових завдань державними та іншими легітимними військовими або воєнізованими формуваннями та знаходиться (чи знаходилась) у них на озброєнні.

Кримінальна холодна зброя – виготовлені кустарним або саморобним способом предмети та пристрої, призначені для завдання тяжких тілесних чи смертельних ушкоджень людині і не мають аналогів серед бойової та мисливської зброї.

Мисливська холодна зброя – холодна зброя, призначена для ураження звіра під час промислового або спортивного (в тому числі підводного) полювання.

Спортивна холодна зброя – холодна зброя, призначена винятково для проведення спортивних змагань та тренувань, параметри і характеристики якої зафіксовані у Правилах змагань.

Парадна холодна зброя – військова холодна зброя, призначена для

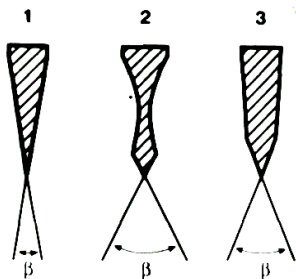

Рис. 8. Основні перетини клинків:
1 – клин; 2 – клин з підводкою; 3 – подвосний клин.

Якщо виявлені пошкодження, які характерні для дії холодної зброї у протоколі відзначають: де, на якому предметі (ділянці предмета) виявлене пошкодження, його розмір, форма, вид крайових ділянок (рівні, розволокнення). Пошкодження, що залишаються холодною зброєю, залежать від типу зброї, механізму впливу і матеріалу, на якому утворене пошкодження (тканина одягу, вид переплетення ниток тканини, матеріал тканини і т.п.). Одяг вилучають і направляють на експертне дослідження (криміналістичне, судово-медичне).

У складних ситуаціях, особливо при наявності саморобної зброї, призначається експертиза.

Види незавершеного виробництва холодної зброї, які не є холодною зброєю.

Заготовка – предмет, який має в наявності формальні ознаки холодної зброї, але ще не одержав властивостей, які дозволяють його використовувати в такій якості, і для забезпечення свого призначення потребує значної доробки.

Напівфабрикат – предмет, який оброблено настільки, що ним вже можливо ураження цілі, але він ще не має зручності утримання або є небезпека ушкодження руки виконавця удару внаслідок незавершеності виробу.

Підводячи підсумки за розглянутим питанням можна зробити наступні висновки:

- щодо видів холодної зброї, в криміналістиці дане питання розроблено на відносно високому рівні;
- основним вирішальним моментом є прийняття нової методики дослідження холодної зброї у 1999 році, де детально розглянуто різновиди зброї;
- недоліками Методики є недостатність розробки досліджень кримінальних видів зброї, а саме атипової, а також металюї.

Тобто, сам пристрій, розміри, міцність і зручність конструкції повинні характеризувати виріб у його призначенні для нанесення тілесних ушкоджень з метою нападу чи активного захисту. Причому, це ознака об'єктивна (тобто не залежить від того, як особа фактично використовує цей предмет), а не суб'єктивна, як це вважають деякі криміналісти.

Нарешті, характеризуючи третю ознаку – «можливість нанесення нею тілесного ушкодження», Е.М. Тихонов погоджується з поглядами Д.П. Рассейкіна, який запропонував уточнити цю ознаку, мова повинна йти не про будь-яке тілесне ушкодження, а про здатність нанесення «...серйозного тілесного ушкодження. Адже подряпина теж є тілесним ушкодженням».

На наш погляд, дане ушкодження повинно передбачати можливість настання летального випадку.

Зазначене тлумачення холодної зброї поділяють І.В. Макаров, А.Ю. Пересункін та Ф.П. Сова. Вони пишуть: «Холодним оружием являются предметы, специально изготовленные и предназначенные для нанесения телесных повреждений при нападении и защите».

Згідно з Правилами судово-медичного визначення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених Наказом Міністра охорони здоров'я СРСР № 1208 від 11 грудня 1978 р., де даються чітка класифікація і критерії оцінки ушкоджень. Одним з головних критеріїв в згаданому документі, спеціально виділений «небезпека для життя в момент заповідання». Представляється, що саме цей критерій і може бути покладений в основу поняття серйозних тілесних ушкоджень, оскільки, з одного боку, він саме і відповідає сутності у визначенні об'єкта як холодної зброї, з іншого боку – того обсягу спеціальних знань в галузі судової медицини, який мають прокурорсько-слідчі працівники, судді й експерти-криміналісти, цілком достатньо для правильної оцінки цієї ознаки.

Одним з перших сформулював визначення поняття холодної зброї М.І. Смельянов: «Холодным оружием называется предмет, специально изготовленный или приспособленный для причинения телесных повреждений, удобный и пригодный по своим размерам, форме и прочности для этой цели и не имеющий прямого назначения в хозяйстве и в быту».

Як видно з даного визначення, у ньому взагалі відсутня загальна ознака зброї як «засіб нападу чи активного захисту», проте більш конкретизована спеціальна ознака за її призначенням. О.І. Устинов, М.Є. Портнов і Є.Н. Денисов визначали холодною зброєю як «...предмет, специально изготовленный для нанесения телесных повреждений и предназначенный для нападения и активной защиты в рукопашном бою». Є.М. Тихонов вказує, що зазначені автори необгрунтовано звузили коло предметів, які відносяться до холодної зброї, обмеживши їх тільки

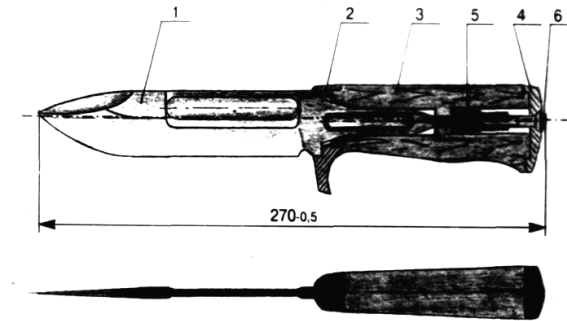
застосуванням «у рукопашному бою», оскільки при цьому випадає вся мисливська холодна зброя і велика частина цивільної. Як відзначають Ю.П. Голдованський і Х.М. Тахо-Годи: «...криминалистическое понятие значительно шире: всякое оружие, предназначенное для ведения рукопашного боя, пригодно и для поражения противника, однако не всякое оружие, способное причинить телесные повреждения, может быть использовано в рукопашном бою».

Свій погляд, щодо визначення холодної зброї має А.Н. Самончик, який у 1959 р. запропонував таке: «Холодным оружием называется специально изготовленный или приспособленный предмет, служащий для активного нападения или самообороны с помощью мускульной силы человека. Прямое назначение холодного оружия – использование его в военных целях, для охоты или промысла...».

На наш погляд, в даному визначенні немає місця кримінальним видам холодної зброї, тому воно потребує доопрацювання.

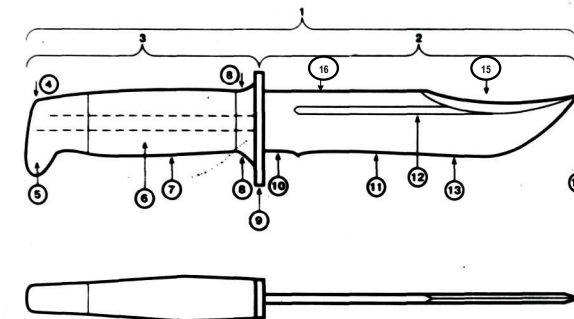
Найбільш повне і докладне визначення тоді ж було запропоновано М.Г. Любарським: «Холодным оружием называется предмет, не имеющий прямого производственного или хозяйственно-бытового назначения; специально изготовленный или приспособленный для нанесения им телесных повреждений при нападении или активной обороне; соответствующий этим целям по конструктивным особенностям своих частей, их размерам и свойствам материалов (прочность, твердость, упругость), по способу действия являющийся рубящим, колющим, режущим, колюще-рубящим, колюще-режущим, ударным или смешанного типа».

Дане визначення є в своїй основі прийнятним, проте викликає заперечення включення до нього терміна «приспосований» (як і в А.М. Самончика), адже якщо предмет втратив у результаті переробки («приспосовання») своє колишнє цільове призначення – виробниче чи господарсько-побутове, мова йде вже не про його пристосування, а про виготовлення принципово нового виробу – холодної зброї (наприклад, з напилка, столового ножа і т.п.). Пристосування ж предмета виражається в тому, що він ще зберігає своє колишнє цільове призначення, але піддався переробці, що полегшує нанесення ним тілесних ушкоджень (наприклад, гостро заточена робоча частина викрутки). Т.А. Седова влучно помічає: «Очевидно, авторы, включающие в определение холодного оружия термин «приспособление», слишком узко понимают термин «изготовление». До речі, цей термін «приспосований» зустрічається й у визначеннях М.І. Смельянова, А.С. Подшибякіна і юридичному словнику. На думку Є.М. Тихонова, даний термін підлягає виключенню з визначення поняття холодної зброї, оскільки викликає в теорії і на практиці розширювальне тлумачення названого поняття. В захист своєї позиції, науковець наводить погляди А.М. Анджапаридзе і Г.А. Цимакурдидзе, а саме: «...Сами по себе

Рис. 6. Будова бойового ножа для метання:
1 – клинок; 2 – обмежувач (перехрестя); 3 – руків'я; 4 – п'ятка; 5 – гайка хвостовика; 6 – гвинт п'ятки.

Отже, при вилученні холодної зброї в протоколі обшуку або огляду повинні бути відображені її зовнішні ознаки в такому об'ємі, щоб за ними можна було казати про вид зброї (рис. 7). Для цього в протоколі необхідно зазначити: конструкцію холодної зброї, її розміри, комплектність складових частин, спосіб кріплення руків'я до клинка; матеріал, з якого виготовлені частини зброї, їх колір, міцність, характер поверхні (гладка, шорсткувата, зазубрена); форму клинка, заточення леза і вістря клинка (рис. 8), ступінь гостроти заточення; пружність клинка, чи є доли на клинку (жолобок), ребра жорсткості (виступи); чи є обмежувач на руків'ї, з якими відомими зразками схожий даний екземпляр зброї. Для визначення виду зброї можуть бути використані довідкові альбоми, посібники, Інтернет джерела.

Рис. 7. Складові елементи ножа:
1 – загальна довжина ножа; 2 – довжина клинка; 3 – довжина хвостовика; 4 – п'ятка; 5 – наконечник; 6 – руків'я; 7 – черевце руків'я; 8 – бойові упори; 9 – обмежувач; 10 – основа клинка; 11 – лезо; 12 – ребро жорсткості (жолоб); 13 – ріжуча кромка скосу; 14 – вістря клинка; 15 – скіс обуха; 16 – обух. Зверху - вид з боку, знизу – зверху.

Комбінована холодна зброя – предмети та пристрої, у яких в одне конструктивне ціле поєднані уражуючі елементи, характерні для різних типів холодної зброї (наприклад, кастет-ніж з клинком та ударною частиною (рис. 5).

Рис. 5. Загальний вигляд бойового кастета-ножа американського виробництва зразка 1918р.

Метальна холодна зброя – предмети та пристрої, які призначені для ураження цілі на відстані.

Метальна холодна зброя розподіляється на:

– просту металеву холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом з предметом, який отримав направлений рух внаслідок безпосереднього прикладання до нього м'язового зусилля людини – металеві ножі, сюрикени та ін.);

– механічну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом із снарядом, який отримав направлений рух внаслідок прикладання м'язового зусилля людини до механічного пристрою – луки, арбалети, пращі, тощо).

До бойової холодної зброї (рис. 6) відноситься зброя, що призначена і придатна для смертельного ураження цілі при вирішенні бойових та оперативно-службових завдань державними та іншими легітимними військовими або воєнізованими формуваннями та знаходиться чи знаходилась у них на озброєнні.

До мисливської холодної зброї відноситься зброя, призначена і придатна для смертельного ураження (в т. ч. добивання) звіра, в умовах промислового або спортивного (в тому числі підводного) полювання.

До кримінальної холодної зброї відносяться виготовлені кустарним або саморобним способом предмети та пристрої, які призначені для завдання тілесних ушкоджень людині і не мають аналогів серед бойової та мисливської зброї.

За способом виготовлення розрізняють холодну зброю: а) заводського виготовлення (фабричне, фірмове, стандартне), б) кустарну, що виготовляється майстрами-зброярами з урахуванням професійних (промислових, національних) традицій, в) саморобну, що виготовляється окремими особами, що не є майстрами-зброярами.

ланцеты, свободно продающиеся в аптекарских магазинах, не должны считаться холодным оружием, так как они предназначены для использования врачами-хирургами при проведении операций. Но тот же ланцет, хотя и не имеет признаков холодного оружия, должен быть причислен к его категории, если к нему сделаны ножны и петля для ношения на поясе». Далі, Є.М. Тихонов пише: «...Очевидно, что ланцет, хотя и помещен в ножны, вовсе не стал холодным оружием, так как его свойства не изменились, а «приспособление» его для ношения на поясе будет указывать на приготовление лица к совершению какого-либо преступления (разбойного нападения, хулиганства и т.п.), за которое лицо и подлежит ответственности».

У визначенні Г.Г. Григорьянца, відсутній критерій «приспосовування». Він вважає, що: «Холодным оружием является предмет, специально изготовленный для нанесения телесных повреждений и предназначенный для нападения, активной защиты в рукопашном бою и обладающий специальными конструктивными признаками, отличающими его от предметов иного хозяйственного назначения и позволяющими отнести его к определенному виду, типу, образцу».

На наш погляд термін «в рукопашному бою» виключає металеву холодну зброю.

Думку Г.Г. Григорьянца поділяють і науковці-криміналісти Ю.П. Голдованський і Х.М.Тахо-Годи. Вони пишуть, підкреслюючи ще одну особливість холодної зброї: «...должно быть предназначено для непосредственного нанесения телесных повреждений. Иными словами, телесные повреждения, причиняемые холодным оружием, возникают в результате непосредственного контакта оружия с поражаемым объектом. В этой связи неверным будет отнесение к холодному оружию различных приспособлений, увеличивающих эффективность удара кистью руки, но не контактирующих в момент удара с воспринимающим удар объектом».

В.М. Плещачевський у своєму визначенні поєднує наведені критерії, а саме: «Холодное оружие – это устройство, конструктивно предназначенное для нанесения серьезных повреждений человеку или животному за счет мускульной силы человека в ближнем бою».

З даною позицією науковців ми не можемо погодитись. На наш погляд, в основу визначення холодної зброї повинно бути покладено призначення предмета, або пристрою для нанесення тяжких тілесних ушкоджень (активного нападу або захисту) і спосіб утворення цих ушкоджень (колоте, різане, рубляче, колото-різане та ін.), а безпосереднє, чи дистанційне використання даного предмета, не є визначальним критерієм оцінки холодної зброї.

Характерно, що у визначеннях поняття холодної зброї, запропонованих М.І. Смельяновим, М.Г. Любарським і Г.Г. Григорьянцем, у спеціальній ознаці – призначення предмета для нанесення тілесних ушкоджень

зустрічається дуже важливе, на наш погляд, доповнення «не має прямого виробничого і господарсько-побутового призначення».

Нашу думку поділяє Я.В. Рибалко. Він пише: «К холодному оружию относятся предметы, не имеющие прямого производственного и хозяйственно-бытового назначения и предназначенные для нападения и активной защиты».

Справа в тому, що низка предметів, що є холодною зброєю, в залежності від більш вузького цільового призначення, а отже й особливостей конструкції, покликана виконувати різні допоміжні операції (наприклад, багнет-ніж до автоматів АКМ і АК-74 призначений не тільки для ураження живої цілі, але і для перерізання дроту, у тому числі, що знаходиться під дією електричного струму, тобто його допоміжне призначення – інженерний інструмент); інші ж предмети, що не є холодною зброєю, можуть бути дуже близькі до нього за конструкцією, розмірами і міцністю, але мають своє певне цільове призначення (наприклад, водолазний ніж близький до кинджала, слюсарний шабер – до стилета і т.п.), хоча ними і можна наносити тілесні ушкодження, не менш небезпечні, ніж зброєю. Тому для розмежування предметів за основним (прямим) і допоміжним призначенням таке доповнення дуже важливе.

На практиці нерідко виникають труднощі у визначенні предметів з погляду віднесення їх до холодної зброї, особливо предметів саморобного виготовлення. Одним з найбільш ефективних методів вирішення питання в цих випадках є порівняння досліджуваного об'єкта зі зразками холодної зброї і зразками різних предметів виробничого, господарського і медичного призначення. Це є одним з факторів, що підштовхнули деяких криміналістів включити у визначення поняття холодної зброї таку ознаку, як відповідність історично виробленим типам стандартних зразків холодної зброї.

На думку Є.М. Тихонова, віднесення цієї ознаки до загального визначення поняття холодної зброї спростило б користування таким визначенням при вирішенні практичних питань. Однак саме практика і показує, що цю ознаку в загальне визначення включати не можна, оскільки тоді порушиться одне з найважливіших правил визначення понять «визначення повинне бути розмірним». У цьому випадку «за бортом» виявиться безліч різних об'єктів, що є маскованою холодною зброєю, або зброєю оригінальної конструкції.

Деякі криміналісти підкреслюють як необхідну ознаку використання мускульної сили людини для нанесення зброєю тілесних ушкоджень. Є.М. Тихонов акцентує на необхідності включення цієї ознаки у визначення поняття холодної зброї. В іншому випадку виникає небезпека занадто широкого тлумачення поняття холодної зброї. Окремі криміналісти так і визначають її. Наприклад, А.С. Подшибякін пише: «...к холодному оружию следует относить специально изготовленные или

рублені, роздроблюючи ушкодження наносяться безпосередньо за рахунок м'язової сили людини.

Опосередкованої дії холодна зброя поділяється на просту та механічну. Вплив уражаючого елемента зброї (клинки, вістря, ударної частини) здійснюється на відстані від особи, яка привела в дію зброю.

Безпосередня та опосередкована холодна зброя поділяється на такі різновиди, а саме:

Клинкова холодна зброя – предмети та пристрої уражуючим елементом яких є клинок.

Клинкова зброя може розрізнятися за конфігурацією, розмірами, способом утримання в руці. Зброя з руків'ям – шаблі, шашки, кинджали, ножі і т.п. Зброя з деревком – піки, списи, рогатини. Без руків'я та деревка, але кріпиться до вогнепальної зброї – голчасті і деякі клинкові багнети. Кортики, кинджали, ножі і подібні їм зразки називають короткоклинковою зброєю; шаблі, шашки, палаші, рапіри і т.п. – довгоклинковою. Клинок може мати пряму форму (більшість вищезгаданих зразків зброї) і криву – ятагани, шаблі, шашки, деякі кинджали і ножі (Рис. 4).

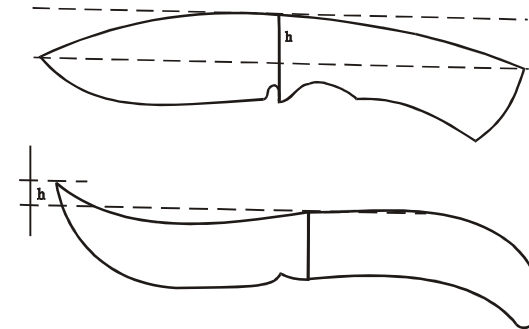

Рис. 4. Ножі з вгнутих та вигнутих клинками.

Найбільш поширеними в криміналістичній практиці є зразки короткоклинкової зброї з руків'ям: кинджали (військові, мисливські), ножі (військові, мисливські, кримінальні), багнети.

За принципом дії клинкова холодна зброя поділяється на зброю: рубаючу (мечі, шаблі); колючу (кортики, стилети, грановані багнети, шпаги, рапіри); колюче-рубаючу (ятагани, палаші, шаблі); колюче-ріжучу (кинджали, ножові багнети, ножі фінські, десантні, мисливські, тесаки).

До неклинкової холодної зброї, відносяться зброя ударно-дробильної дії, вся інша – до клинкової.

Неклинкова (ударно-дробильна) холодна зброя – предмети та пристрої уражуючим елементом яких є ударна частина (частини). До даного виду холодної зброї відносяться кистені, бойові батоги, кастети, ударні персні, булави та ін.

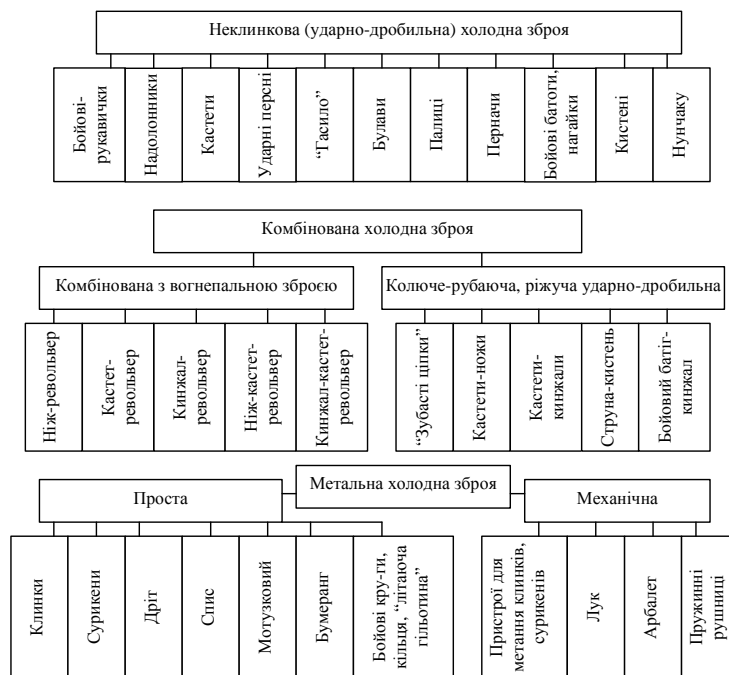

Схема 1. Загальна класифікація холодної зброї.

За підсумками розглянутого першого питання, можна зробити такі висновки:

– не одна із класифікацій холодної зброї в криміналістиці не охоплює всіх основних її напрямів;

– найбільш повно має вигляд класифікація холодної зброї у А.С. Подшибякіна, але вона враховує існуюче законодавство Російської Федерації, щодо обігу зброї в державі і для України в деяких аспектах не може бути застосована;

– була наведена класифікація холодної зброї, що відповідає, на наш погляд, реаліям сьогодення за умов відсутності закону України «Про зброю» (див. вище).

2.2. Зброя безпосередньої та опосередкованої дії, характеристика її різновидів.

Згідно з методикою криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів холодна зброя класифікується на зброю безпосередньої та опосередкованої дії.

До безпосередньої дії відноситься холодна зброя в якій колоті, різані,

приспособленні для нанесення серйозних телесних пошкоджень предмети, применение и действие которых не связано с использованием пороха и других взрывчатых веществ, по конструкции и способу действия, обусловленному конструкцией, являющиеся стандартными образцами или соответствующие историческим типам». Такої ж думки щодо визначення холодної зброї, автори військово-морського словника (1989 р.), а саме: «холодное оружие, оружие, боевое использование которого не связано с применением взрывчатых веществ и предназначено для рукопашного боя. Подразделяется на ударное, колющее, рубящее, а также ударно-рубящее и колюще-рубящее». Іншими словами – усе, що відноситься до зброї, але не є вогнепальною, треба відносити до холодної зброї. З такою позицією вчених, ми погодитись не можемо.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, Є.М. Тихонов робить висновок, що холодна зброя повинна мати сукупність ознак, що, будучи приведеними в систему, виглядають у такий спосіб.

Загальна ознака – призначення для нападу чи активного захисту.

Спеціальні ознаки:

– спеціальне виготовлення для безпосереднього нанесення тяжких тілесних ушкоджень;

– відсутність прямого виробничого чи господарсько-побутового призначення;

– конструкція, розміри і матеріал предмета повинні забезпечувати нанесення таких ушкоджень;

– використання мускульної сили людини для нанесення ушкоджень;

– за способом (принципом) уражаючої дії є колючими, рубаючими, ріжучими, колючо-ріжучими, рубаючи-ріжучими, колючо-рубаючими, колючо-ріжучо-рубаючими, ударно-дробильними чи комбінованими знаряддями.

Підсумовуючи перераховані ознаки, він формулює таке визначення поняття холодної зброї, як «...предметы, специально изготовленные для непосредственного нанесения серьезных телесных повреждений с использованием мускульной силы человека, не имеющие прямого производственного или хозяйственно-бытового назначения и предназначенные для нападения или активной защиты, соответствующие этим целям по своей конструкции, размерам и материалу, а по способу (принципу) поражающего действия являющиеся рубящими, колющими, режущими, колюще-режущими, колюще-рубящими, рубяще-режущими, ударно-раздробляющими или комбинированными орудиями».

Погляди Є.М. Тихонова поділяють інші вчені (В.С. Аханов, А.І. Костров). Так, В.С. Аханов наводить таке визначення холодної зброї: «Холодное оружие – это оружие активной защиты и нападения в рукопашном бою. Холодное оружие – это специальное устройство многократного применения для поражения человека или зверя,

представляющее собой относительно прочный, полностью или частично твердый, с достаточно удобным держателем предмет, который воздействует на повреждаемое тело своей поверхностью в результате удара, наносимого непосредственным усилием мускулов человека».

А.И. Костров визначає такі ознаки холодної зброї:

«Холодное оружие должно обладать совокупностью систематизированных признаков:

– общих, т.е. оружие должно быть предназначено для нападения или активной защиты;

– специальных, т.е. изготовление оружия для непосредственного причинения телесных повреждений, опасных для жизни, и отсутствие прямого производственного или хозяйственно-бытового назначения, конструкция, размеры и материал предмета должны обеспечивать нанесение таких повреждений, использование мускульной силы человека;

– по способу поражающего действия являются колющими, режущими, рубящими, колюще-режущими, колюще-рубящими, режуще-рубящими, колюще-режущими, ударно-раздробляющими или комбинированного действия».

На наш погляд, керуючись даним визначенням, із обігу «випадає» низка холодної зброї, це проста метална (наприклад, металні ножі, сюрікени, металні списи-дротики та ін.); механічна метална зброя (луки, пращі, катапульти, арбалети та ін.). Ми поділяємо погляди вчених, що основною ознакою холодної зброї є призначення досліджуваного предмета для нападу та активного захисту, а також спеціально виготовлені, придатні для нанесення тяжких тілесних ушкоджень і можливість нанесення даних ушкоджень.

Наші погляди розділяє авторський колектив «Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів» – Я.В. Рибалко, Г.В. Прохоров-Лукін, В.Р. Самусь, О.П. Ягодін, В.Є. Бергер. Вони наводять таке визначення холодної зброї: «Холодна зброя – предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового завдання тяжких (небезпечних для життя у момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень (в подальшому – «ураження цілі»), засновані на використанні м'язової сили людини.

За конструкцією та способом нанесення тілесних ушкоджень холодна зброя поділяється на:

- зброю безпосередньої дії (клинкову, неклинкову, комбіновану);
- зброю опосередкованої дії (метальну)».

На наш погляд, авторський колектив визначення, не врахував спосіб ураження цілі: колючої, ріжучої, ударно-дробильної та іншої дії.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3 «Про судову практику у справах про викрадення та інше незаконне

плітки; нунчаку);

– зброя, що розміщується в кісті руки: (кастети; надолонники; ударні перні).

Згідно з методикою криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів холодна зброя класифікується:

1. За конструкцією та способом нанесення тілесних ушкоджень на:

- зброю безпосередньої дії (клинкову, неклинкову, комбіновану);
- зброю опосередкованої дії (метальну).

2. Види холодної зброї:

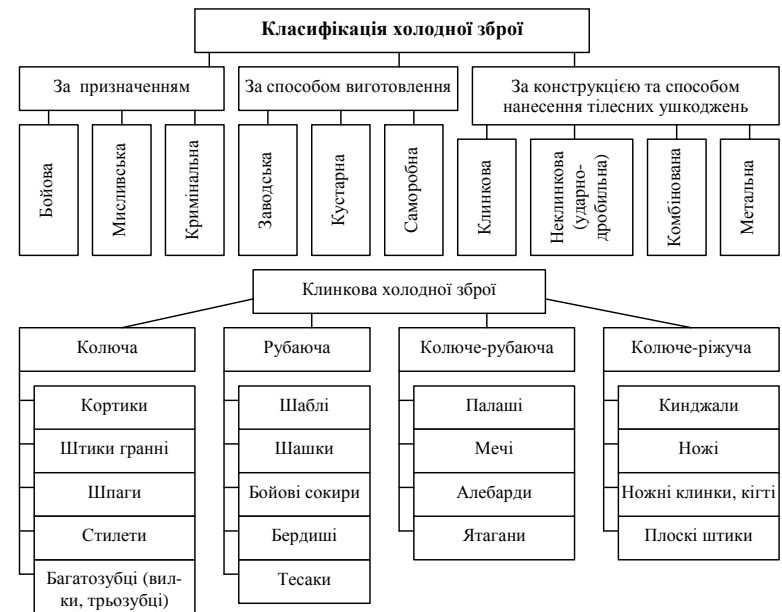
- бойова;
- мисливська;
- кримінальна.

Підводячи підсумки розглянутих класифікацій холодної зброї, необхідно зазначити що у всіх них є як і сильні сторони, так і недоліки. На нашу думку, найбільш приваблива, з точки зору криміналістичного вчення про холодна зброя, є класифікація запропонована А.С. Подшибякіним.

Класифікація холодної зброї повинна включати такі ознаки (див. схема 1):

За конструкцією та способом нанесення тілесних ушкоджень холодна зброя поділяється на:

- зброю безпосередньої дії (клинкову, неклинкову, комбіновану);
- зброю опосередкованої дії (метальну: просту; складну).

- заводська;
  - кустарна;
  - саморобна;
  - перероблена.
- 2) За місцем виготовлення:
- вітчизняна;
  - закордонна.
- 3) За призначенням:
- бойова;
  - військова;
  - цивільна;
  - міліцейська;
  - мисливська;
  - кримінальна.
- 4) За конструкцією:
- стандартна;
  - нестандартна;
  - атипова;
  - повністю нетипової конструкції;
  - замаскована.
- 5) За уражаючою дією:
- ударно-дробильна;
  - ріжуча;
  - рубляча;
  - колюча;
  - колюче-ріжуча;
  - колюче-рубляча;
  - рубляче-ріжуча;
  - колюче-рубляче-ріжуча.
- 6) Будова, спосіб управління, утримання і дії:
- клинкова;
  - з рукояткою;
  - довгоклинкова: (шаблі; шашки; палаші; шпаги; мечі; ятагани);
  - середньоклинкова: (напівшаблі; тесаки; кинджали; багнети-шпаги; багнети-тесаки);
  - короткоклинкова: (кинджали; кортики; стилети; ножі; багнети; багнети-ножі);
  - з держакон: (пики; списи; бойові вили; бойові сокири; рогатини; без рукоятки чи держакон з пристосуванням для кріплення до вогнепальної зброї (багнети); комбінована; неклінкова:
  - зі стрижнем та ударною частиною: (палиці; булави; дубинки; біти; шістопери);
  - зі стрижнем чи гнучким підвісом: (кистень; бойові бичі; бойові

поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» наведено інше визначення поняття холодної зброї, а саме: «До холодної зброї належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаку, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою».

На наш погляд, «під іншими предметами, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект», підпадає група виробів виробничого і господарського призначення. На нашу думку, у визначення потрібно ввести критерій оцінки холодної зброї – «відсутність прямого виробничого та господарського призначення».

Прийняття Російською Федерацією Закону «Про зброю» у 1993 році і в новій редакції у 1996 році, поклато початок законодавчому визначенню холодної зброї.

Відповідно до Закону РФ «Про зброю», російські вчені, як М.П. Яблоков, Р.С. Белкін, В.А. Ручкін та ін. у своїх наукових роботах, наводять таке визначення холодної зброї: «под холодным оружием понимается оружие, предназначенное для поражения цели при помощи мускульной силы человека при непосредственном контакте с объектом поражения».

М.П. Яблоков, розуміє, що закон не дає чіткого визначення усім видам холодної зброї пише: «Криминалистами исследуется и другой вид холодного оружия – метательное, поражающее на расстоянии снарядом, получающим направленное движение за счет мускульной силы человека или механического устройства». Також він наводить критерії оцінки холодної зброї: «...предназначенность – для поражения цели, нанесения повреждений (поражения) человеку или животному;

– конструктивный принцип действия – использование с помощью мускульной силы человека или механического устройства;

– необходимая дистанция действия – должен быть непосредственный контакт с объектом поражения или расстояние.

К числу же общих конструктивных признаков, свойственных всем типам холодного оружия, можно отнести: детали (элементы), специально предназначенные для нанесения повреждений (острие, лезвие, шип, утолщение, ударный груз и пр.); приспособления, обеспечивающие удержание оружия в руке и ее защиту от самоповреждений при применении оружия; механическая прочность оружия, обеспечивающая возможность поражения цели с помощью мускульной силы человека».

Узагальнюючи дані за різними конструктивними типами холодної зброї, як критерії оцінки об'єкту до цієї зброї можна намітити такі.

Цільове призначення – нанесення серйозних тілесних ушкоджень людині або тварині, зафіксоване в конструкції об'єкту.

Конструктивний принцип дії – використання мускульної сили людини.

Гарантована дистанція дії – безпосередній контакт із супротивником або дистанційний.

Вище було показано надзвичайну різноманітність конструктивних типів холодної зброї, тому загальними для всіх них можуть бути названі такі конструктивні ознаки:

- наявність частини (деталі), спеціально призначеної для нанесення ушкоджень (вістря, лезо, шпилька, потовщення, ударний вантаж і ін.), небезпечних для життя;

- наявність пристосування для зручного утримання в руці, забезпечення можливості нанесення ушкодження і захист руки від самоушкоджень;

- механічна міцність конструкції, що дає можливість багато разів перетворювати мускульне зусилля на ушкодження.

У конкретних конструктивних типах ці ознаки реалізуються і доповнюються окремими ознаками, в сукупності, що визначають призначення для нанесення певного виду ушкоджень.

Належність до холодної зброї визначається за наявністю у предмета (пристрою), який знаходиться на випробуванні, сукупності таких загальних криміналістичних ознак:

- призначення для ураження цілі;

- придатність для неодноразового ураження цілі.

Всі інші предмети (пристрої), у яких повністю або частково відсутня хоча б одна з цих загальних ознак, до холодної зброї не відносяться.

Призначення предмета (пристрою) для ураження цілі визначається за наявністю сукупності конструктивних ознак, які дозволяють віднести його до певного різновиду холодної зброї.

До такої сукупності конструктивних ознак відносять:

- наявність елементів певного виду, форм та розмірів;

- спосіб з'єднання елементів.

Призначення предмета (пристрою), який випробовується, для ураження цілі визначається в результаті встановлення збігу притаманній йому сукупності конструктивних ознак із сукупністю конструктивних ознак відомого різновиду холодної зброї при порівнянні з відомими аналогами певних різновидів холодної зброї, у якості яких використовують натурні зразки з криміналістичних та інших колекцій, описи та зображення різноманітних зразків холодної зброї в офіційній довідковій та спеціальній літературі, комп'ютерних базах даних та з урахуванням даних фірм-виробників.

Придатність випробуваного предмета (пристрою) для ураження цілі

Перша, відносно повна класифікація холодної зброї була запропонована М.І. Смельяновим, де вона поділялась на клинкову, неклинкову і комбіновану; клинкова ж зброя була поділена за цільовим призначенням, принципом дії, місцем і способом виготовлення.

Незабаром А.Н. Самончик запропонував свою класифікацію холодної зброї, розділивши її на клинкову, яка в залежності від призначення і способу дії, поділяється на рублячу, колючу, колюче-рублячу і колюче-ріжучу, і неклинкову – роздріблюючої та ударної дії.

Значно повніша класифікація холодної зброї була представлена в роботі О.І. Устинова, М.Є. Портнова й Є.Н. Денисова, у якій вони поділяють її на клинкову з коротким клинком і з довгим клинком, ударно-дробильну і замасковану; за призначенням виділяють стройову або штатну, мисливську і спортивну; за способом виготовлення – заводську, кустарну і саморобну; кожна з груп поділяється також за місцем виготовлення з урахуванням національних особливостей. У скороченому вигляді ця класифікація знайшла своє відображення в низці підручників з криміналістики.

Критично розглянувши класифікації названих авторів, Т.А. Седова запропонувала класифікацію у своєму варіанті за будовою, принципом дії, способом виготовлення і цільовим призначенням (військова, мисливська, національна, міліцейська, кримінальна).

Ю.П. Голдованський і Х.М. Тахо-Годи запропонували класифікувати холодну зброю за будовою – клинкова і неклинкова; за принципом дії – нанесення тілесних ушкоджень шляхом розчленування тіла чи проникнення усередину його (для клинкової) і заподіяння тілесних ушкоджень у вигляді забитих місць або роздроблених м'яких чи кісткових тканин (для неклинкової); за способом виготовлення; за місцем виготовлення; за спеціальним призначенням (військова, мисливська і кримінальна).

А.С. Подшибякіним була розпочата спроба дати більш повну класифікацію холодної зброї, у яку він уклав: рукопашну, металну і комбіновану зброю (за принципом дії). Металну за джерелом енергії поділено на дві групи: 1) енергія мускульної сили людини (металний ніж, спис, бумеранг та ін.); 2) енергія стиснутої пружини, повітря, натягнутої тятиви (ніж із клинком, що вилітає, пружинні і пневматичні рушниця, луки). Рукопашну зброю за конструктивною будовою він поділив на чотири групи: клинкову, неклинкову, масковану і комбіновану; за цільовим призначенням – бойову, мисливську, спортивну і кримінальну; і за способом виготовлення.

Є.М. Тихонов у своїх роботах з дослідження холодної зброї наводить своє бачення класифікації холодної зброї.

Вчений класифікує холодну зброю за такими ознаками:

- 1) За способом виготовлення:

– метальна: вогнепальна; пневматична; механічна-метальна (холодна); ствольна газова зброя сльозоточивої і дратівної дії;

– електрична; холодна метальна; вибухова; реактивна; ядерна; хімічна; бактеріологічна; зброя, що ґрунтується на нових фізичних, біологічних й інших принципах (лазерна; радіопроменева; інфразвукова, генетична, етнічна та ін.); комбіновані види зброї;

За метою використання відповідного суб'єкта та статусом зброї:

- військова;
- службова;
- цивільна;
- іменна;
- колекційна;

За способом виготовлення:

- заводська;
- кустарна;
- саморобна (перероблена);

За характером уражаючої дії:

– масового ураження;
– звичайні озброєння;
– зброя, що ґрунтується на нових фізичних, біологічних й інших принципах;

За способом уражаючої дії:

– механічно-метальної дії;
– колючої, ріжучої, рубаючої та комбінованої дії;
– ударно-дробильної;
– ядерно-радіологічної;
– хімічної (удушаючої; сльозоточивої, дратівної дії та ін.);
– бактеріологічної; інші види впливу на ціль (ультразвукової; лазерної; електромагнітної та ін.);
– комбіновані способи впливу.

Класифікації зброї у військових науках та в криміналістиці дещо відрізняється. Це пов'язано з тим, що військові науки не розглядають такий вид зброї, як саморобна. А для правових наук, спосіб виготовлення зброє є однією з кваліфікуючих ознак вчинення злочину (наприклад, виготовлення холодної зброї).

В одній з перших робіт з криміналістики Г. Гросс, холодною зброєю поділяв на:

– мечеподібну: шабля; палаш; шпага; кандшар (або ганчар – коротка шабля без дужки); ятаган; кортик;

– ножеподібну: ніж; кинджал; Knicker (короткий ніж загострений з обох сторін, що має брехрас у вигляді букви «з»); мисливський; військовий;

– списоподібну: алебарди; бердиш; списи.

визначається за наявністю технічної забезпеченості як окремих елементів, так і конструкції в цілому, а також за достатністю його уражуючих властивостей.

Наявність технічної забезпеченості конструкції в цілому і окремих елементів предмета (пристрою) визначається в результаті встановлення:

– відповідності розмірних, ергономічних, міцносних (як відносно елементів об'єкту, так і відносно їх з'єднань) та інших технічних характеристик досліджуваного предмета (пристрою) як в цілому, так і його складових, –стандартам (ДСТУ та ін.), технічним умовам (ТУ), а при відсутності нормативно-технічних документів – параметрам відомих аналогів даного різновиду холодної зброї;

– безпечності та зручності його використання при застосуванні у спосіб, характерний для найближчого аналогу холодної зброї (перевіряються експериментально);

– можливості неодноразового використання (перевіряється експериментально).

Для клинкової зброї, у зв'язку з цим, встановлюється спосіб кріплення клинка, зручність утримання зброї у руці, безпечність нанесення визначених по силі та напрямку ударів.

Перевірка міцності конструкції предмета (пристрою) в цілому провадиться за вимогами, передбаченими методикою криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів», згідно з існуючою нормативно-технічною документацією.

Отримані результати оцінюються за ступенем їх впливу на міцність конструкції зброї та можливість багаторазового застосування, а також безпечність її застосування та зниження уражуючих властивостей.

Достатність уражуючих властивостей предметів (пристроїв), які досліджуються, визначається в результаті встановлення можливості неодноразового ураження цілі при використанні предмету (пристрою) визначеним для конкретного типу холодної зброї способом.

Можливість нанесення таких ушкоджень перевіряється експериментально.

За результатами проведених випробувань предмета (пристрою) встановлюється наявність сукупності криміналістичних ознак та робиться висновок щодо його належності до певного різновиду холодної зброї, а в разі відсутності необхідної сукупності характерних для такої зброї ознак (хоча б по одній з визначальних ознак встановлено невідповідність вимогам до холодної зброї) – до певної групи виробів господарсько-побутового призначення.

Виходячи з результатів дослідження і відповідно до прийнятого нами загального визначення зброї, на наш погляд, з метою віднесення досліджуваного предмета до холодної зброї, він повинен відповідати таким критеріям:

Основні:
– призначення для неодноразового нанесення тяжких тілесних ушкоджень живим цілям, а також пошкоджень або руйнації іншим об'єктам неживої природи;

- відсутність прямого виробничого та господарського призначення;
- реально придатні для неодноразового нанесення таких пошкоджень.

Спеціальні:

– предмети (кинджали, стилети, шпаги та ін.) та пристрої (лук, арбалет, праща та ін.);

– спеціально виготовлені і конструктивно та функціонально призначені для нанесення тяжких тілесних ушкоджень живим цілям, а також пошкоджень або руйнації іншим об'єктам неживої природи;

- використання м'язової енергії людини чи механічного пристрою;
- колючий, ріжучий, рублячий, колючо-ріжучий, колючо-рублячий, ріжучо-рублячий, ударно-дробильний або комбінований ефект;
- опосередкованої чи безпосередньої дії;
- відповідають стандартним зразкам, або історично виробленим типам зброї (тільки для бойової та мисливської зброї, саморобна холодна зброя може мати оригінальну, характерну тільки їй конструкцію).

Підсумовуючи перераховані ознаки, на наш погляд, можна зробити такі висновки:

- не одне з визначень холодної зброї не відповідає потребам сьогодення сучасної криміналістики;
- найбільш точно визначення холодної зброї наведено Пленумом ВС України від 26.04.2002 р. №3;
- криміналістичне визначення холодної зброї, на наш погляд, повинно мати такий зміст:

Холодна зброя – це предмети та пристрої спеціально виготовлені, конструктивно і функціонально призначені та придатні для неодноразового нанесення тяжких тілесних ушкоджень живим цілям, а також пошкоджень або руйнації іншим об'єктів неживої природи, за рахунок м'язової енергії людини чи механічного пристрою, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, ударно-роздроблюючий або комбінований ефект опосередкованої чи безпосередньої дії, відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї або не мають прямого виробничого та господарського призначення.

РОЗДІЛ 2 КЛАСИФІКАЦІЯ І БУДОВА ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

2.1. Системи класифікації холодної зброї.

В законодавчих та правових документах наводяться окремі ознаки класифікації зброї, а саме:

1. В ч. 2. ст. 263 Кримінального кодексу України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», законодавець передбачає кримінальну відповідальність за «...Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу...». Законодавець особливо вказує один із способів виготовлення холодної зброї, а саме саморобний;

2. Адміністративним законодавством України передбачена відповідальність за стрільбу з холодної металюної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку;

3. В п. 3 та 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» наведені характерні ознаки зброї для її визначення та класифікації, а саме:

- призначена для ураження, знищення чи пошкодження живої цілі та оточуючого середовища;
- за способом виготовлення: промислова, саморобна та перероблена;
- за видами: бойова, спортивна, мисливська;

4. Крім того, у п. 8, вище згаданій Постанові Пленуму Верховного Суду України наведено визначення холодної зброї в якому надано її ознаки і різновиди зброї, а саме:

- колюча, колючо-ріжуча, рубаюча, роздробляюча, з ударним ефектом;
- за видами: багнети, стилети, ножі, кинджали, арбалети, нунчаку, кастети тощо;
- за способом використання енергії: за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою.

Класифікації різних видів зброї в криміналістиці довгий час розглядалися окремо. Існує багато поглядів щодо класифікації зброї, її можна класифікувати за різними підставами, наприклад:

За призначенням: бойова; мисливська; спортивна; навчальна (імітаційна);

За видами:

Е.Н. Тихонов. – Барнаул: Алтайский гос. ун-т, 1987.

14. Тихонов Е. Н. Судебно-баллистическая экспертиза / Е. Н. Тихонов. – Барнаул, 1991.

15. Українсько-російський словник спеціальних термінів криміналістичної експертизи холодної зброї / Г.К. Авдєєва, О.Ф. Дьяченко, В.О. Рябухіна. – Х.: ХНДІСЕ, 2008. – 208 с.

16. Устинов А.И. Холодное оружие и бытовые ножи / А.И. Устинов. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1978.

17. Черваков В.Ф. Очерки судебной баллистики / В.Ф. Черваков. – М., 1953.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

Зростання потенціалу криміналістики та її вплив на правоохоронну практику сприяє виявленню багатьох проблем. Серед них принципове значення має вивчення сучасного стану організації діяльності експертних установ та визначення напрямів ефективного управління експертною діяльністю, раціонального застосування методів експертного аналізу речових доказів, організації експертних досліджень, використання спеціальних знань та отримання важливої інформації щодо розкриття злочину.

Таким чином, розглянувши питання криміналістичного дослідження холодної зброї, можна зробити висновок, що у даний час розкриття та розслідування злочинів значною мірою залежить від широкого та тактично грамотного використання спеціальних знань експертом при дослідженні холодної зброї.

При цьому він повинен ефективно використовувати науково-технічні засоби, правильно організувати та здійснювати взаємодію різних учасників, чия діяльність у тій чи іншій мірі направлена на боротьбу зі злочинністю.

Об'єкти експертного дослідження холодної зброї інформативні по відношенню до найрізноманітніших обставин, що досліджуються у кримінальному судочинстві. За слідами холодної зброї встановлюється її групова приналежність, вид, різновиди та стан. Виявлена атипова холодна зброя та сліди її застосування можуть містити інформацію, що характеризує особу кримінального правопорушника, його навички, іноді професійну приналежність, обставини, що відносяться до об'єктивної сторони вчиненого, кількість нанесених ударів тощо. Порівняльний аналіз слідів, залишених холодною зброєю в місцях вчинення різних кримінальних правопорушень, дозволяє встановити факт використання певного зразка холодної зброї при вчиненні декількох кримінальних правопорушень.

Як галузь криміналістики дослідження холодної зброї являє собою складну систему наукового знання. Воно складається з двох частин. До першої частини входять знання про холодно зброю, що має відношення до кримінального застосування, а також про сліди її виготовлення, зберігання, транспортування, збуту. Друга частина складається з системи розроблених вченими технічних засобів, методів та методик виявлення, фіксації, вилучення, зберігання і дослідження об'єктів з метою вирішення ідентифікаційних та інших завдань у кримінальному судочинстві. Об'єктами експертних досліджень холодної зброї є: холодна зброя, окремі її частини, заготовки та напівфабрикати зброї, предмети зі слідами від дії

холодної зброї.

В даному розділі було розглянуто: історичні етапи дослідження холодної зброї, поняття та критерії холодної зброї.

Успіх експертизи холодної зброї, залежить від багатьох чинників, серед яких основний, це одержання інформації при виявленні та вилученні холодної зброї (у підозрюваних осіб) в процесі огляду місця події, а також інформації, яка дозволяє встановити факт використання певного виду, зразка холодної зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО 1 РОЗДІЛУ

1. Встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його приналежність до стрільби (проведення пострілів), затверджена рішенням секції НКМР Міністерства Юстиції України з проблем трасології та судової балістики. Протокол від 02.06.2005. – К. : Міністерство Юстиції України, 2005. – (Методика).

2. Дулов А.В. Вопросы теории судебной экспертизы / А.В. Дулов. – Минск, 1960. – 171 с.

3. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання, вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622.

4. Комаринец Б.М., Митричев В.С. Современные проблемы судебной баллистики / Б.М. Комаринец, В.С. Митричев // Современные методы исследования вещественных доказательств. – М., 1967.

5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Україна. – 54 с.

6. Криминалистическое оружиеведение. Генезис современности: методическое пособие / Р.В. Бабахання, Д.А. Валетов, В.Ю. Владимиров, Н.В. Голубев. – Санкт-Петербург. : «Юридический центр Пресс», 2005. – 502 с.

7. Кустанович С.Д. Судебная баллистика / С.Д. Кустанович. – М., 1956.

8. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів // НКМР МЮ України. – К., 1999.

9. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів (Затверджена рішенням розширеного засідання секції НКМР міністерства Юстиції України з проблем трасології та судової балістики. Протокол від 10.04.2009): Методика. – К. – 2009.

10. Попенко В.Н. Маскированное холодное оружие / В.Н. Попенко. – М., 1994.

11. Попенко В.Н. Холодное оружие. Энциклопедический словарь / В.Н. Попенко. – М., 1996.

12. Самсонов Г.А. Судебная баллистика: Учебн. пособие / Г. А.Самсонов. – М., 1975. – Т. 1.

13. Тихонов Е.Н. Криминалистическая экспертиза холодного оружия /